

2015

þý ÿ¹ μ¹ ' 1⁰ ð ä μ á μ â ½ ç ¼¹ 0 - â á å, ¼¹
þý à μ á⁻ ä é ½, μ ã ¼¹ 0 î ½ ç á³ ¬ ½ é ½ :
þý à ç »¹ ä¹ 0 ® å æ ® â ä · â • å á é à ± ê
þý ^ ½ é ã · â (ä ç š ç¹ ½ ç² ç í »¹ ç⁰ ± 1 ä

Anastasiades, Alkis

þý á³ á ± ¼ ¼ ± " 1 μ, ½ - â⁰ ± 1 • å á é à ± ê ð ÿ¹ 0 ç ½ ç ¼¹ 0 ð " - 0 ± 1 ç, £ ç ç » ® • ç ¼¹ 0 î ½⁰ ± 1
þý • à¹ ã ä · ¼ î ½, ± ½ μ à¹ ã ä ® ¼¹ ç • μ ¬ à ç »¹ â ¬ æ ç å

<http://hdl.handle.net/11728/6809>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΦΗΣ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ)**

Του

Άλκη Α. Αναστασιάδη

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο
(LLM)**

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2015

Υποβληθείσα στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου

σε μερική εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτηση

του Πτυχίου του

LLM

ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΦΗΣ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων Καθηγητής

κ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος

Αφιερωμένο στην οικογένειά μου

**Στους λατρεμένους μου γονείς Αβραάμ και Χριστίνα, τους δύο
φάρους που φωτίζουν την ζωή μου παρέχοντας μου την αμέριστη
στήριξη τους σε κάθε στιγμή**

«Η αληθινή ελευθερία δεν είναι να κάνει κανείς ό,τι θέλει, αλλά ότι έχει δικαίωμα να κάνει».

Βίκτωρ Ουγκώ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«...Πάντων δ' αλογώτατον πεπόνθασιν όσοι κάλλιον μεν επιτήδευμα νομίζουσιν είναι και θεοφιλέστερον την δικαιοσύνην της αδικίας, χείρον δ' οίονται βιώσεσθαι τους ταύτη χρωμένους των την πονηρίαν προηρημένων»¹. Ο όρος ανθρώπινα δικαιώματα, του οποίου γίνεται εκτεταμένη χρήση διεθνώς, αφήνει να εννοηθεί ότι αυτά είναι κατά κάποιον τρόπο έμφυτη ιδιότητα της ανθρώπινης ύπαρξης και απόρροια ενός «φυσικού δικαιώματος». Είναι γεγονός ότι, τόσο μέσα από τα διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα αντίστοιχα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, όσο και, κυρίως, από τη διαμόρφωση ενός είδους παγκόσμιας κοινής γνώμης, ως συνέπεια της τεχνολογικής και κοινωνικής εξέλιξης, προκύπτουν κάποιες δεσμεύσεις της κρατικής εξουσίας. Η τελευταία είναι μακροπρόθεσμα υποχρεωμένη από τα πράγματα, με δεδομένη και ολοένα εντεινόμενη αλληλεξάρτηση των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών, να λάβει υπόψη της, ως ένα τουλάχιστον σημείο, τις διεθνείς πιέσεις για σεβασμό στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων².

Γενικότερα παρατηρείται ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα «αποτελούν το τρέχον διεθνές νόμισμα στα ηθικά διλήμματα, τα κοινωνικά αιτήματα και τις πολιτικές συζητήσεις»³. Το οικοδόμημα της ΕΕ κτίστηκε πάνω στις διαχρονικές αξίες των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των λαών των κρατών μελών της και σε μία προσπάθεια για ειρηνική συμβίωση των λαών, οικονομική ευημερία, δημοκρατία και ελευθερία κινήσεως⁴.

Με την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας, την 1^η Δεκεμβρίου του 2009, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε νομική προσωπικότητα και

¹ Ισοκράτης, *Λόγοι, Περί Ειρήνης*, VIII, 166,35, σειρά: «Βιβλιοθήκη των Ελλήνων», τ.113^{ος}, Αθήνα χ.χ.

² Βλ. Κώστας Χ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006, σ.4^ε.

³ Βλ. Μ. Δραγώνας – Μοναχός, *Ηθική φιλοσοφία και ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδ. Ισοπολιτεία, Αθήνα 2000, σ.228.

⁴ Βλ. Ευαγγελία Ταβλαδωράκη, *Η σχέση μεταξύ εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου και η δημιουργία θεσμικών και πολιτικών προβλημάτων*, εκδ. Κολλιντζά, Αθήνα 2010, σ.2.

ανέλαβε τις αρμοδιότητες που είχε προηγουμένως η Ευρωπαϊκή Κοινότητα⁵. Έτσι, το κοινοτικό δίκαιο καθίσταται «δίκαιο της Ένωσης», περιλαμβάνοντας όλες τις εκδοθείσες στο παρελθόν διατάξεις δυνάμει της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως αυτή είχε προ της Συνθήκης της Λισσαβόνας⁶. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας επιβεβαιώνει τρεις αρχές δημοκρατικής διακυβέρνησης στην Ευρώπη:

- Δημοκρατική ισότητα. Τα ευρωπαϊκά όργανα πρέπει να αντιμετωπίζουν ισότιμα όλους τους πολίτες.
- Συμμετοχική δημοκρατία: δημιουργούνται νέες μορφές διαδραστικής επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών και των οργάνων, όπως η πρωτοβουλία των πολιτών. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας διασαφηνίζει επιπλέον τις σχέσεις μεταξύ των χωρών μελών και της ΕΕ.
- Ενισχυμένες εξουσίες για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η διεύρυνση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έγινε σταδιακά, στο πλαίσιο των διαδοχικών συνθηκών, με κορύφωση τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, η οποία επιβεβαιώνει την εξέλιξη αυτή, ενισχύοντας τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όσον αφορά τη νομοθεσία, τον προϋπολογισμό και τις διεθνείς συμφωνίες.

Στον νομοθετικό τομέα, η διαδικασία συναπόφασης επεκτείνεται σε πολλούς νέους τομείς με αποτέλεσμα το Κοινοβούλιο να αποκτά ουσιαστική νομοθετική εξουσία σε ισότιμη βάση με το Συμβούλιο σε ορισμένους τομείς, στους οποίους μέχρι σήμερα δεν συμμετείχε ή είχε απλά συμβουλευτικό ρόλο, όπως π.χ. η νόμιμη μετανάστευση, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, η αστυνομική συνεργασία αλλά και διατάξεις που αφορούν στην κοινή εμπορική πολιτική και την

⁵ Βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συνθήκη της Λισσαβόνας*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη ⁵2010, σ.123.

⁶Βλ. Μιχάλης Φεφέ, *Οι στόχοι της Συνθήκης της Λισσαβόνας*, http://users.uoa.gr/~ahatzis/EAP_Notes2.pdf, σ.2^ε, Ανάκτηση 4.8.2015.

κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ)⁷. Με τον τρόπο αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρεμβαίνει στην κατάρτιση του συνόλου σχεδόν των νομοθετικών πράξεων⁸.

Τις ειδικότερες αυτές νομοθετικές ρυθμίσεις περί των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα αναλύσουμε στη συγκεκριμένη εκπόνηση.

⁷ Βλ. Χριστίνα Ακριβοπούλου, *Αντικείμενο και σκοποί δικαίου του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2010, σ.117^ε. Βλ. Παύλος Γεωργιάδης, *Κοινή Αγροτική Πολιτική: Η Ιστορία*, Αθήνα 2012, <<http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=14092>>. Ανάκτηση 1.7.2015.

⁸ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2011, σ.117^ε και σ.620.

ABSTRACT

«...Who concede that justice is a way of life more noble and more pleasing to the gods than injustice but at the same time believe that those who follow it will live in worse case than those who have chosen the way of evil». The term «human rights», which makes extensive use worldwide, suggests that they are somehow inherent property of human existence and the result of a "natural right." It is generally accepted that, both through international protection of human rights texts and relevant international courts, and mainly by forming a kind of global public opinion, as a consequence of technological and social development, results some commitment of state power. The latter is a long-term obligation of the things given and ever increasing interdependence of national and regional economies, to take into account, as at least up to a point, the international pressure to respect basic human rights. It is generally observed that human rights «are the current international currency to moral dilemmas, social demands and political discussions».

The EU edifice was built on the eternal values of individual and social rights of the peoples of the Member States in an effort to peaceful coexistence of nations, economic prosperity, democracy and freedom of the movement.

With the entry into force of the Treaty of Lisbon, on 1 December 2009, the European Union has acquired legal personality and it has assumed the responsibilities of the previously European Community. Thus, Community law becomes "Union law", including all previously issued laws under provisions of the Treaty on European Union as they had before the Treaty of Lisbon.

The Treaty of Lisbon confirms three principles of democratic governance in Europe:

- Democratic equality. The European institutions must treat equally all citizens.

- Participatory democracy: new forms of interaction between citizens and institutions, such as the citizens' initiative. The Lisbon Treaty further clarifies the relations between the member countries and the EU.

- Enhanced powers for the European Parliament. The extension of the powers of the European Parliament became progressively in the successive treaties, culminating in the Treaty of Lisbon, which confirms this development by strengthening the powers of the European Parliament on legislation, budget and international agreements.

In the legislative field, the co-decision procedure is extended to many new areas thus, it results to the fact that the Parliament is of essential legislative power on an equal footing with the Council in some areas where it has not participated or it had simply an advisory role, e.g. legal immigration, judicial cooperation in criminal matters, police co-operation as well as provisions relating to the common commercial policy and the common agricultural policy (CAP).

In this way, the European Parliament is involved in the training of almost all legislative acts. The legislation on the EU institutions, the European Council and the European Parliament, will be analyzed in this thesis.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στο σύνολο των διδασκόντων που με την αγάπη τους προς την νομική επιστήμη και προς τους φοιτητές τους ενστάλαξαν μεθοδικά τις γνώσεις και τις κατευθύνσεις για περαιτέρω μελέτη και εμβάθυνση της συγκεκριμένης επιστήμης.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες προς τον Επιβλέποντα Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Γε Αθανασόπουλο ο οποίος εκτός από την επιλογή του πρωτότυπου αυτού θέματος συνέδραμε καθ' όλη τη διάρκεια της παρούσης εκπόνησης.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αμέριστη στήριξη και συμπαράσταση σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα των σπουδών μου, καθώς και τον ξάδελφο μου Γιώργο Αμβροσιάδη για την υλική και ηθική στήριξη του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	15
Ελληνικές	15
Ξένες	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	17
1.1. Σημαντικοί ευρωπαϊκοί διεθνείς οργανισμοί.....	20
1.2. Η ίδρυση των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Συνθήκη της Ρώμης και η δημιουργία της ΕΟΚ	23
1.2.1. Η δημιουργία των Κοινοτικών Θεσμών: Τα όργανα της ΕΟΚ	26
1.3. Η υπεροχή του Δικαίου της Ε.Ε. έναντι της εθνικής νομοθεσίας	28
1.3.1. Η δικαστική συνεργασία στην Ε.Ε. σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	
ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΕ.....	33
2.1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως θεσμικό όργανο της ΕΕ.....	36
2.1.1. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ βάσει των αρμοδιοτήτων τους	36
2.2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ο θεσμικός του ρόλος	38
2.2.1. Ο τρόπος λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου....	40
2.2.2. Οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.....	41
2.2.2.1. Η νομοθετική εξουσία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	
ΩΣ ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	47
3.1. Εννοιολογική προσέγγιση του Συμβουλίου της Ευρώπης....	47

3.2. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου.....	51
3.2.1. Νομοθετικά καθήκοντα του Συμβουλίου	52
3.2.2. Λήψη αποφάσεων στο Συμβούλιο	53
3.2.3. Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων του Συμβουλίου....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	55
4.1. Η δημοσιονομική αρμοδιότητα της Ε.Ε.	55
4.1.1. Πώς εγκρίνεται ο προϋπολογισμός	56
4.2. Ο πολίτης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η εξουσία ελέγχου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου	58
4.3. Ορισμός εξεταστικών επιτροπών από το Κοινοβούλιο και το Δικαίωμα προσφυγής στο ΔΕΚ	60
4.3.1. Το δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο των ΕΚ	61
4.3.1.1. Αίτηση ακύρωσης κατά πράξεων Ευρωπαϊκών Οργάνων..	62
4.3.1.2. Προσφυγή κατά κρατών μελών	63
4.3.1.3. Υποβολή προδικαστικού ερωτήματος	64
4.3.1.4. Εκδίκαση αναιρέσεων	65
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	67
Α. Διαπιστώσεις	67
Β. Συμπεράσματα	68
Γ. Προτάσεις	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75
Πηγές	75
Ελληνόγλωσση	76
Ξενόγλωσση.....	79

Διαδίκτυο.....	80
Συνθήκες, Νόμοι, Κανονισμοί	81

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνικές

A.E.Π.	:	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Βλ.	:	Βλέπε
ΔΕΚ	:	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ε.	:	Εξής
E.E.	:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΕΕ	:	Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης
E.K.A.X.	:	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
E.K.A.E.	:	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
εκδ.	:	εκδόσεις
ΕΟΚ	:	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Κ.Α.Π.	:	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ο.π.	:	όπως προηγουμένως
Πρβλ.	:	Παράβαλε
σ.	:	σελίδα
ΣΛΕΕ	:	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
τ.	:	τόμος
τεύχ.	:	τεύχος
υποσ.	:	υποσημείωση
χ.χ.	:	χωρίς χρονολογία

Ξένες

p. : page
vol. : volume

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΙΟΙΗΣΗΣ

Η ιδέα της ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Ηπείρου έχει τις ρίζες της στην Ελληνική Μυθολογία. Ο μύθος της Ευρώπης, της νεαρής θυγατέρας του βασιλιά της Φοινίκης, που, μεταμορφωμένος σε ταύρο, απήγαγε ο ερωτευμένος Ζεός και την μετέφερε στην Κρήτη, παραπέμπει σε μία προσπάθεια επαφών μεταξύ του ελληνικού στοιχείου και των γειτονικών λαών. Σε αυτό άλλωστε συμβάλλει και η αναζήτηση της Ευρώπης, σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο, κατά το μύθο, των τριών αδελφών της, μεταξύ των οποίων είναι και ο Κάδμος, ο οποίος έφθασε στην Ελλάδα και θεμελίωσε τη Θήβα, φέρνοντας μαζί του, κατά μία εκδοχή, και το φοινικικό αλφάβητο. Το γεγονός ότι ο Κάδμος ιδρύει κατ' εξοχήν πόλεις, επισημαίνεται ιδιαίτερα από την Ελληνική Μυθολογία⁹.

Η ίδια η ετυμολογία άλλωστε της λέξης «Ευρώπη» παραπέμπει σε μία χώρα εκτενή. Ως ελληνική λέξη προέρχεται από τις λέξεις «ευρύς» και «ώψ» που σημαίνει γυναίκα με πλατύ μέτωπο αλλά και πρόσωπο με μεγάλα, ανοιχτά μάτια και κατ' επέκταση χώρα μεγάλη και πλατειά¹⁰. Χιλιάδες χρόνια αργότερα και 100 σχεδόν χρόνια πριν να ξεσπάσει ο «Μεγάλος Πόλεμος», ο Βίκτωρ Ουγκώ επανέφερε την έννοια της Ενωμένης Ευρώπης. Το 1872, ένα χρόνο μετά τον Γαλλοπρωσικό πόλεμο, την πτώση του Ναπολέοντα Γ' και την Παρισινή Κομμούνια, ο Βίκτωρ Ουγκώ απέστειλε προς τα μέλη του Συνεδρίου της Ειρήνης του Λουγκάνο μία επιστολή, καθώς δεν μπορούσε να συμμετάσχει αυτοπροσώπως. Στην επιστολή αυτή εκθέτει το όραμά του για την Ενωμένη Ευρώπη, ονομάζοντάς την «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης»¹¹.

⁹ Βλ. Ζαν Ρίσπεν, *Μεγάλη Ελληνική Μυθολογία*, τ.1^{ος}, εκδ. Αυλός, Αθήναι, χ.χ., σ.117.

¹⁰ Βλ. Μιλτιάδης Χατζόπουλος, *Greek Personal names: Their value as Evidence*, (επιμέλεια Elaine Matthews & Simon Hornblower), Oxford University Press, 2000, p.104.

¹¹ Βλ. Γιώργος Τσακνιάς & Μαρία Τσάκου, *Το Ευρωπαϊκό Όραμα του Β. Ουγκώ*, <http://www.deslettres.fr/lettre-victor-hugo>, Ανάκτηση 1.8.2015.

Το όραμα αυτό του Ουγκώ, αρχίζει να καλλιεργείται κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, κυρίως στους κόλπους αντιστασιακών οργανώσεων που έδρασαν στην κατεχόμενη από τις δυνάμεις του άξονα ήπειρο. Οι πρώτες αυτές σκέψεις δεν απέκλειαν από τους μελλοντικούς σχεδιασμούς τους ούτε τη μεταπολεμική Γερμανία. Με το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις σε διάφορα δυτικοευρωπαϊκά κράτη, επεξεργάστηκαν συστηματικότερα τις ίδιες ιδέες. Η λεγόμενη «ευρωπαϊκή ιδέα» με τη συγκεκριμένη της μορφή, πήρε σάρκα και οστά από τον Άγγλο πρωθυπουργό Winston Churchill¹².

Μέσα στο πρόσφορο αυτό περιβάλλον και στον διακαή πόθο να μην υπάρξουν στο μέλλον άλλα αιματοκυλίσματα στη γηραιά Ήπειρο, μεγάλη αίσθηση προκάλεσε η περίφημη ομιλία του Churchill, στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης τον Σεπτέμβριο του 1946, όπου μεταξύ άλλων πρότεινε τη δημιουργία αυτών των «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», ξεκινώντας ως πρώτο βήμα με τη σύμπραξη μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας¹³.

Ένα χρόνο αργότερα, το 1947, η Αμερική, μέσω του Υπουργού της Εξωτερικών George Marshall, εκπονεί σχέδιο βοήθειας στις οικονομικώς κατεστραμμένες εξαιτίας του πολέμου χώρες. Δεκαέξι Ευρωπαϊκά κράτη αποδέχθηκαν αυτήν την βοήθεια. Στη συνέχεια, το 1948, δημιουργείται ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οργανώσεως και Οικονομικής Συνεργασίας, γνωστός ως ΕΟΟΣ (ΟΕCE), ο οποίος αποτελεί τον προάγγελο της μετέπειτα συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών. Ο οργανισμός αυτός, το 1960 μετασχηματίστηκε σε Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, στον ΟΟΣΑ (OCDE). Ο ΕΟΟΣ αποτέλεσε το πρώτο αξιόλογο βήμα τακτικής συνεργασίας των εθνικών αντιπροσωπειών των κρατών μελών¹⁴.

Εν συνεχεία, στις 8 Μαΐου του 1948, πραγματοποιείται στη Χάγη το Συνέδριο της Ευρώπης. Η Συνδιάσκεψη της Χάγης αποτέλεσε μία τεράστια κινητοποίηση, ιδίως μη κυβερνητικών οργανώσεων, και σε αυτήν τέθηκαν οι πρώτες

¹² Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Churchill: «...*If we are to form a United States of Europe...we must begin now...*». Churchill στον W. van Gerven, *The European Union: a Policy of States and Peoples*, 2005, p.11 footnote 11.

¹³ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2013, σ.9.

¹⁴ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, ο.π., σ.2.

ουσιαστικές βάσεις μιας διαφορετικής ποιότητας συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, με την οποία προωθείται η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση από πολλές χώρες. Τρεις μήνες αργότερα, στις 18 Αυγούστου του 1948, ειδική επιτροπή του Συνεδρίου κοινοποίησε στις κυβερνήσεις ένα μνημόνιο με το οποίο ζητείτο η σύσταση μιας συμβουλευτικής συνέλευσης, ώσπου να αποφασίσουν τα κράτη να μεταβιβάσουν μερικές από τις εξουσίες τους σε μία Ευρωπαϊκή οντότητα. Μετά από διαπραγματεύσεις πέντε Ευρωπαϊκών κρατών, της Γαλλίας, της Αγγλίας, του Βελγίου, του Λουξεμβούργου και της Ολλανδίας, αποφασίστηκε η ίδρυση μιας συνέλευσης από αντιπροσώπους των εθνικών κοινοβουλίων και μιας επιτροπής των Υπουργών εξωτερικών. Οι δύο εκδηλωθείσες «κινήσεις» υπερκρατικού συντονισμού, το Συμβούλιο της Ευρώπης αφενός και οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες αφετέρου, έφεραν εξ' ιδρύσεως ορισμένα χαρακτηριστικά, που στρέφονταν περί της προασπίσεως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁵.

¹⁵ Βλ.. Σωκράτης Η. Μαρτινόπουλος, *Η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Αθήνα 2006, σ.3. Βλ. Κώστας Χ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα ³2006, σ.47^ε.

1.1. Σημαντικοί ευρωπαϊκοί διεθνείς οργανισμοί

Μεταξύ των οργανώσεων που προωθούν την οικονομική ιδίως συνεργασία στην Ευρώπη πρέπει να αναφερθεί η Συνθήκη Benelux, η οποία καταρτίστηκε μεταξύ του Βασιλείου του Βελγίου, του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου και του Βασιλείου των Κάτω Χωρών τον Μάρτιο του 1947 και προέβλεπε τη δημιουργία μιας οικονομικής ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), που ιδρύθηκε αργότερα, το έτος 1960, γνωστή και με τα αγγλικά της αρχικά ως ΕΦΤΑ (European Free Trade Association) καθώς και ο ΟΟΣΑ, όπως προαναφέρθηκε, την ίδια χρονιά¹⁶.

Ως παραδείγματα πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ κρατών στη Δυτική Ευρώπη μπορούν να αναφερθούν, μεταξύ άλλων, η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση γνωστή ως ΔΕΕ, που ιδρύθηκε το έτος 1948, με τη Συνθήκη των Βρυξελλών, καθώς και το Σύμφωνο του Βορείου Ατλαντικού, το γνωστό ΝΑΤΟ, που συγκροτήθηκε ένα χρόνο αργότερα, μεταξύ χωρών της Δυτικής Ευρώπης αφενός, των ΗΠΑ και Καναδά από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού αφετέρου. Η πορεία όλων αυτών των διεθνών οργανισμών παρουσιάζει αλλαγές και ανακατατάξεις, ενώ και νέες πρωτοβουλίες εμφανίζονται με την πάροδο των χρόνων. Τα συμβαλλόμενα στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών κράτη μειώνονται δραστικά, μετά την είσοδο πολλών μελών της στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και ο ΟΟΣΑ χάνει τον καθαρά ευρωπαϊκό προσανατολισμό του, καθώς προσχωρούν σε αυτόν χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Αυστραλία, η Ιαπωνία και ο Καναδάς. Ακόμη, καθώς ο λεγόμενος «ψυχρός πόλεμος» μεταξύ Ανατολικού μπλοκ και Δυτικοευρωπαϊκών κρατών κόπασε και οι μεταξύ τους σχέσεις αναθερμάνθηκαν, συγκλήθηκε το 1973 Συνδιάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη με πρωτοβουλία της τότε Σοβιετικής Ένωσης και ιδρύθηκε ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΕΟΑΣΕ), με τη σύμπραξη των

¹⁶ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.13.

ευρωπαϊκών χωρών και των ΗΠΑ και Καναδά, και στόχο καταρχήν την εγγύηση του εδαφικού status quo του 1945¹⁷.

Στο πλαίσιο αυτό υπογράφηκε το 1975 στην πρωτεύουσα της Φινλανδίας η λεγόμενη «Τελική Πράξη του Ελσίνκι», ένα κείμενο μεγάλης πολιτικής σημασίας, το οποίο περιείχε ειδικότερες προβλέψεις για τρεις τομείς¹⁸:

- Τη διασφάλιση της ειρήνης.
- Την οικονομική συνεργασία.
- Την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μετά τις πολιτικές και στρατιωτικές μεταβολές στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του 1990, ο ΕΟΑΣΕ μεταβλήθηκε σε Οργανισμό για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και συμπεριέλαβε 55 κράτη στους κόλπους του, πολλά από τα οποία δημιουργήθηκαν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Στο κείμενο, που έγινε γνωστό ως η «Χάρτα των Παρισίων για μία νέα Ευρώπη» και υπογράφηκε από τα κράτη μέλη του Οργανισμού στις 21 Νοεμβρίου του 1990, δόθηκε, με αφορμή τον τερματισμό της πλέον πρόσφατης διαίρεσης της Ευρώπης, έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη δημοκρατική διακυβέρνηση, στις φιλικές σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών, στην ασφάλεια κ.λπ., ενώ και με τις μεταγενέστερες αποφάσεις των Συνόδων Κορυφής, που έλαβαν χώρα υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ, διαγράφηκαν τα νέα καθήκοντά του, ιδίως η διαφύλαξη της ειρήνης και η πολιτική διευθέτηση κρίσεων. Για τον σκοπό αυτό ο ΟΑΣΕ προβλέπεται ότι διατηρεί στενές σχέσεις και με τον ΟΗΕ¹⁹.

Είναι όντως αξιοθαύμαστο ότι για περισσότερα από 50 χρόνια προσωπικότητες, εκπρόσωποι χωρών της Ευρώπης και διάφορα όργανα, μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με οράματα, με ευαισθησία, με αγάπη για τη δημοκρατία, την ισότητα και τις παγκόσμιες αξίες που οι εμπειρίες και τα αποτελέσματα του πολέμου τροφοδοτούσαν, συζητούσαν και σχεδίαζαν τη μεταμόρφωση της Ευρώπης σε μία ένωση αξιών, μία ένωση οικονομική, κοινωνική,

¹⁷ Βλ. Παρούλα Νάσκου-Περράκη, *Ψυχρός Πόλεμος, μία διεπιστημονική προσέγγιση*, εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2012, σ.459^ε.

¹⁸ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.13^ε.

¹⁹ Βλ. Σωκράτης Η. Μαρτινόπουλος, *Η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.7^ε. Βλ. Κώστας Χ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, ο.π., σ.56 και σ.119^ε.

πολιτική. Οι προσπάθειες αυτές αποκρυσταλλώνονται και παίρνουν σάρκα και οστά στις 7 Φεβρουαρίου του 1992, με την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, γνωστής και ως Συνθήκης του Maastricht, αρχής γενομένης την 1.1.1993²⁰.

²⁰ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, εκδ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 2009, σ.1.

1.2. Η ίδρυση των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Συνθήκη της Ρώμης και η δημιουργία της ΕΟΚ

Οι τρεις Ευρωπαϊκές Κοινοτήτες ιδρύθηκαν στις αρχές και περί τα μέσα της δεκαετίας του '50 υλοποιώντας την ιδέα του Γάλλου πολιτικού Jean Monnet, περί κοινοτικής συνεργασίας των ευρωπαϊκών κρατών. Το σχέδιο του Monnet αφορούσε γενικότερα το πολιτικό μέλλον της ευρωπαϊκής ηπείρου και στόχος ήταν να τεθεί σε κίνηση μία σταδιακή διαδικασία ενοποίησης, η οποία θα εξασφάλιζε στο διηνεκές την ειρηνική συνύπαρξη των λαών της Ευρώπης. Απώτερη επιδίωξη ήταν οι όλο και πιο στενές σχέσεις μεταξύ των συνεργαζόμενων κρατών, η ειρηνική συμβίωσή τους, η οικονομική και η κοινωνική πρόοδος²¹.

Ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Robert Schuman, το 1950, κάλεσε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη να εξετάσουν την πρόταση του Monnet. Το σχέδιο εγκρίθηκε και οι προσπάθειες συντονισμού ακολούθησαν μία ήπια μέθοδο, αυτήν της «βήμα προς βήμα» ενοποίησης, προτάσσοντας καταρχήν την οικονομική συνεργασία και ενοποίηση. Στην πρόσκληση του Schuman ανταποκρίθηκαν αμέσως πολλά κράτη τα οποία συνήλθαν μαζί με τη Γαλλία σε διακυβερνητική Σύνοδο Κορυφής, προκειμένου να επεξεργασθούν το κείμενο μιας διεθνούς συνθήκης σχετικά με την από κοινού διαχείριση του άνθρακα και του χάλυβα. Έτσι, η παλαιότερη από τις ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), υπογράφηκε από τα έξι ανωτέρω κράτη στις 18.4.1951 στο Παρίσι και, αφού κυρώθηκε σύμφωνα με τα εθνικά συνταγματικά δίκαια όλων των συμβαλλόμενων μελών, τέθηκε σε ισχύ στις 27.5.1952. Με τη Συνθήκη της ΕΚΑΧ δημιουργήθηκε από τα έξι ιδρυτικά κράτη (Γαλλία, Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Ιταλία και Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας), ένας νέος διεθνής οργανισμός, μία Κοινότητα, με αποκλειστική αρμοδιότητα να θέσει υπό υπερεθνική διαχείριση των έξι κρατών δύο τομείς ύψιστου οικονομικού αλλά και

²¹ Βλ. Νότης Μαριάς, *Για μια Ευρωπαϊκή Ένωση των πολιτών και της αλληλεγγύης: Η πορεία προς το Άμστερνταμ*, εκδ. Τυπωθύτω, Αθήνα, 2004, σ.25^ε.

ευρύτερου πολιτικού – στρατιωτικού ενδιαφέροντος, την εξόρυξη του άνθρακα και την παραγωγή του χάλυβα²².

Ακολούθησε μία προσπάθεια εκ μέρους ξανά της Γαλλίας, να επεκταθεί το πρότυπο της ΕΚΑΧ στον καθαυτό πολιτικό και στρατιωτικό τομέα αλλά ναυάγησε. Μετά από την αποτυχία τα ανωτέρω κράτη υπέβαλαν ένα υπόμνημα προωθώντας την ιδέα της ενοποίησης των εθνικών οικονομιών των κρατών μελών σε μία ενιαία αγορά, το 1955. Στη συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των έξι κρατών μελών της ΕΚΑΧ στη Μεσσήνη της Ιταλίας, τον Ιούνιο του 1955, αποφασίσθηκε να ανατεθεί η διερεύνηση της εν λόγω προοπτικής, σε μία επιτροπή υπό τον Βέλγο υπουργό εξωτερικών Spaak. Η επιτροπή κατέθεσε τις προτάσεις της τον Απρίλιο του 1956, συνιστώντας την ίδρυση δύο νέων Κοινοτήτων, μιας για την οικονομία και μιας για την ειρηνική χρήση της πρωτοεμφανιζόμενης τότε ατομικής ενέργειας²³.

Στις 25 Μαρτίου του 1957 υπογράφονται στη Ρώμη οι Συνθήκες που καθιερώνουν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα καθώς και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας, οι οποίες και κυρώνονται από τα Κοινοβούλια των τότε 6 κρατών μελών και τίθενται σε ισχύ από την 1^η Ιανουαρίου του 1958. Στόχοι της ΕΟΚ είναι²⁴:

- Η προαγωγή της αρμονικής ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο των κρατών μελών της.
- Η συνεχής και ισόρροπη επέκταση της οικονομίας.
- Η αύξηση της σταθερότητας.
- Η ανύψωση του βιοτικού επιπέδου.
- Η ανάπτυξη στενών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών.

Για την υλοποίηση των στόχων της η ΕΟΚ προβλέπει:

1. Την κατάργηση των δασμών, των ποσοτικών περιορισμών και των άλλων μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος από το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

²² Βλ. Παναγιώτης Κ. Ιωακειμίδης, *Η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση την περίοδο 1950-1957*, στον τόμο: «Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 20 χρόνια συμμετοχής», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 2001, σ.14 και σ.46.

²³ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, 2^η εκδ., ο.π., σ.17^ε.

²⁴ Βλ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:xy0026>, Ανάκτηση 1.8.2015. Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, ο.π., σ.6.

2. Την υιοθέτηση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου και μιας κοινής εμπορικής πολιτικής έναντι των τρίτων χωρών.
3. Την κατάργηση των εμποδίων στην ελεύθερη κίνηση των εργαζομένων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων ανάμεσα στα κράτη μέλη.
4. Την υιοθέτηση κοινών πολιτικών στους τομείς της γεωργίας και των μεταφορών.
5. Τη διασφάλιση συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού στην Κοινότητα.
6. Τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών και τη λήψη μέτρων για την αποφυγή ανισορροπιών στα ισοζύγια εξωτερικών συναλλαγών.
7. Την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών στην έκταση που κρίνεται απαραίτητη για την ομαλή λειτουργία της κοινής αγοράς.

1.2.1. Η δημιουργία των Κοινοτικών Θεσμών: Τα όργανα της ΕΟΚ

Όπως όλοι οι διεθνείς οργανισμοί έτσι και οι Ευρωπαϊκές Κοινοότητες διέθεταν όργανα που εξέφραζαν τη βούλησή τους και αναλάμβαναν την υλοποίηση των στόχων τους. Τα όργανα με τα οποία η ΕΟΚ προωθεί τις δραστηριότητες και τους στόχους της είναι²⁵:

- *Το Συμβούλιο των Υπουργών.* Αυτό αποτελείται από τους αντιπροσώπους των κρατών μελών και έχει ως κύρια αρμοδιότητα την έγκριση των νόμων.
 - *Η Επιτροπή.* Αυτή αποτελεί βασικά το πολιτικά ανεξάρτητο εκτελεστικό όργανο της Κοινότητας. Ρόλος της είναι να προάγει το γενικό συμφέρον της Ένωσης προτείνοντας και επιβάλλοντας νομοθεσία αλλά και εφαρμόζοντας πολιτικές και τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Είναι το μόνο αρμόδιο όργανο για την κατάρτιση προτάσεων για νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία και εφαρμόζει τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ.
 - *Η Συνέλευση.* Αποτελεί συμβουλευτικό όργανο με αρμοδιότητες τη διατύπωση γνώμης για διάφορα θέματα που πρόκειται να αποφασιστούν από το Συμβούλιο.
 - *Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.* Είναι το μέσον για την αυθεντική ερμηνεία των νόμων και την επίλυση των δικαστικών διαφορών.

Με την πάροδο του χρόνου, για να περιοριστεί ο αριθμός των οργάνων των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και ΕΚΑΕ), αυτά συγχωνεύθηκαν με τη Συνθήκη της 8^{ης} Απριλίου του 1965, σε ένα μοναδικό Συμβούλιο και μία μοναδική επιτροπή που κληρονόμησε τις αρμοδιότητες της Ανώτατης Αρχής της ΕΚΑΧ, της Επιτροπής της ΕΟΚ και της Επιτροπής της

²⁵ Βλ. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 1.8.2015. Πρβλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.339.

ΕΚΑΕ²⁶. Η συγχώνευση αυτών των θεσμών μπορεί να θεωρηθεί σαν το πρώτο στάδιο για τη συγχώνευση των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε μία και μόνη «Ευρωπαϊκή Κοινότητα». Από το 1958 και μέχρι το 1987, οπότε έχουμε την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, παρατηρείται σημαντική πρόοδος στην υλοποίηση των διατάξεων και των πολιτικών που προέβλεπαν οι Συνθήκες. Χαρακτηριστική είναι η τελωνειακή ένωση η οποία επετεύχθη το 1968. Σημαντικό γεγονός υπήρξε επίσης η διεύρυνση της ΕΟΚ με την είσοδο της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας²⁷.

Σημαντική πρόοδος παρατηρείται επίσης και στον νομισματικό τομέα ενώ η υποβολή της Λευκής Βίβλου, το 1985 από την Επιτροπή, η οποία αφενός διαπίστωνε τα εμπόδια στην υλοποίηση των τεσσάρων ελευθεριών της διακίνησης προσώπων, κεφαλαίων, προϊόντων αλλά και υπηρεσιών και την ως εκ τούτου μη πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της ενιαίας αγοράς και αφετέρου πρότεινε τη λήψη μέτρων που θα έπρεπε να ληφθούν μέχρι το 1992, ώστε να δημιουργηθεί η ενιαία εσωτερική αγορά²⁸.

²⁶ Βλ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:xy0026>, Ανάκτηση 1.8.2015.

²⁷ Βλ. <http://www.lib.teipat.gr/JeanMon/Papers/%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%9D%CE%A9%CE%A3%CE%97.pdf>

²⁸ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, ο.π., σ.8.

1.3. Η υπεροχή του Δικαίου της Ε.Ε. έναντι της εθνικής νομοθεσίας

Η δημιουργία δικαίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ίδια τη δημιουργία της κοινωνίας. Είναι σαφές ότι οι πρώτοι θετοί κανόνες δικαίου βοήθησαν τα μέγιστα στην βελτίωση και την εξέλιξη των πρώτων κοινωνικών σχηματισμών, οι οποίοι, μέσα από συνεχείς μεταβολές, προκαλούσαν στη συνέχεια τη δημιουργία νέων κανόνων²⁹.

Η διαπίστωση ότι οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες ίδρυσαν μία έννομη τάξη, που τοποθετείται σε υπερέχουσα θέση έναντι του κοινού δικαίου, αποτελεί τη βάση για την εύρυθμη λειτουργία της κοινοτικής δικαιοταξίας. Η υπεροχή του ενωσιακού δικαίου, όπως έχει διαμορφωθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου, δεσμεύει όλες τις κρατικές λειτουργίες. Δεν είναι μόνο ευρύτατη, αλλά και εξαιρετικά δραστική. Όλες οι εθνικές αρχές, οφείλουν να δίνουν προτεραιότητα στο ενωσιακό δίκαιο. Καμία εθνική αρχή δεν επιτρέπεται να τροποποιεί μονομερώς το περιεχόμενο των κανόνων δικαίου της Ένωσης.

Η αποτελεσματικότητα της υπεροχής καταδεικνύεται βέβαια, με τον πλέον έντονο τρόπο, όταν το ζήτημα φθάσει ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, όταν δηλαδή θα τεθεί το ερώτημα ποιος ακριβώς εθνικός δικαστής θα αντλήσει τα συμπεράσματα από την κατίσχυση του δικαίου της Ένωσης έναντι του εθνικού. Εν ονόματι της υπεροχής και της ενιαίας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, ο εθνικός δικαστής καλείται σε απείθεια έναντι αποφάσεων εθνικών ανώτατων δικαστηρίων. Παράλληλα, ανατίθενται στους εθνικούς δικαστές, οποιασδήποτε βαθμίδος, μερικές φορές ακόμη και πρωτόγνωρα καθήκοντα σχετικά με τη διαφύλαξη της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου³⁰.

Η αντίθετη στο κοινοτικό δίκαιο διάταξη του εθνικού δικαίου, ακόμη και η χρονικά μεταγενέστερη, δεν καθίσταται ανυπόστατη. Κάθε εθνικός δικαστής, που επιλαμβάνεται αρμοδίως μιας διαφοράς, έχει την υποχρέωση να εφαρμόζει στο

²⁹ Βλ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος και Κέντρο Επιμόρφωσης Μελετών, Έρευνας και Ανάπτυξης, *Διοικητικό Δίκαιο*, τ.1^{ος}, εκδ. Κ.Ε.Μ.Ε.Α., Αθήναι, 2006, σ.22^ε.

³⁰ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.509^ε. Βλ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:114548>.

ακέραιο το δίκαιο της Ένωσης και να προστατεύει τα δικαιώματα που απονέμει το δίκαιο αυτό στους ιδιώτες, αφήνοντας ανεφάρμοστη κάθε ενδεχομένως αντίθετη διάταξη του εθνικού δικαίου, ανεξάρτητα από το αν η διάταξη αυτή είναι προγενέστερη ή μεταγενέστερη του ενωσιακού κανόνα δικαίου. Η εθνική διάταξη παραμερίζεται χωρίς να εξαφανισθεί. Μπορεί και πάλι να κληθεί σε εφαρμογή, αν εκλείψει για κάποιο λόγο ο κανόνας του δικαίου της Ένωσης, που εμποδίζει την εφαρμογή της.

Τα κράτη μέλη από την πλευρά τους οφείλουν να τροποποιήσουν ή να εξαφανίσουν νομοθετικά την επίμαχη εθνική διάταξη, εάν η διατήρησή της σε ισχύ καλλιεργεί αβεβαιότητα ως προς το ισχύον δίκαιο και υποθάλλει ανασφάλεια του δικαίου. Μέχρι σήμερα έχουν λάβει χώρα ακόμη και τροποποιήσεις εθνικών συνταγμάτων, προκειμένου οι εθνικές έννομες τάξεις να συμβαδίζουν με τις επιταγές του κοινοτικού/ενωσιακού δικαίου³¹.

Κατά την Παπαδοπούλου, το μόνο «όριο», ο μόνος φραγμός που μπορεί να αντέξει απέναντι στην αρχή της «υπεροχής» του κοινοτικού δικαίου είναι η συνταγματική «απαίτηση» δημοκρατικής και δικαιοκρατικής συγκρότησης της ευρωπαϊκής έννομης τάξης, η απαίτηση, δηλαδή, «συνταγματικής» - υπό την ιδανική πρόσληψη της έννοιας του Συντάγματος – συγκρότησης της διαμορφούμενης ευρωπαϊκής Πολιτείας. Αντίθετα, δεν μπορεί να αντιταχθεί η ανάγκη παρακράτησης συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων με το πρόσχημα ότι συνιστούν την εθνική κυριαρχία ή η εφαρμογή ειδικών συνταγματικών διατάξεων οι οποίες δεν ανάγονται στις θεμελιώδεις βάσεις της δημοκρατίας και της δικαιοκρατίας³².

³¹ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.510^ε.

³² Βλ. Λίνα Παπαδοπούλου, *Εθνικό Σύνταγμα και Κοινοτικό Δίκαιο: το Ζήτημα της 'Υπεροχής'*, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2009, σ.105.

1.3.1. Η δικαστική συνεργασία στην ΕΕ σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις

Κύριος στόχος της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις υπήρξε ανέκαθεν η διευκόλυνση της κυκλοφορίας των προσώπων και των εμπορευμάτων ή των υπηρεσιών, μέσω της ευκολότερης κυκλοφορίας των δικαστικών αποφάσεων. Για τον σκοπό αυτό προβλέφθηκαν καταρχήν τρόποι εναρμόνισης των κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς και του δικονομικού δικαίου των κρατών μελών και μάλιστα μέσω υπογραφής διεθνών συνθηκών. Μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και την κοινοτικοποίηση της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, σχεδόν κοσμογονικές μεταβολές επηρέασαν άμεσα πρωτίστως τα δικονομικά δίκαια των κρατών μελών, αλλά και το ιδιωτικό διεθνές δίκαιό τους³³.

Η κύρια μεταβολή στους εν λόγω τομείς οφείλεται στην εγκατάλειψη της μεθόδου της κατάρτισης διεθνών συμφωνιών και στην υιοθέτηση Κοινοτικών Κανονισμών. Με την κίνηση αυτή διασφαλίζεται ομοιόμορφη και ταυτόχρονη εφαρμογή των ίδιων κανόνων δικαίου σε όλα τα κράτη μέλη, ενώ παραχωρείται και ερμηνευτική αρμοδιότητα στο Δικαστήριο της Ένωσης, η οποία εξασφαλίζει την ενότητα της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων³⁴.

Πολλοί από τους Κανονισμούς που εκδόθηκαν στον τομέα του δικονομικού δικαίου συνεχίζουν το έργο της Σύμβασης των Βρυξελλών του έτους 1968, ενώ άλλοι το διευρύνουν. Πρόκειται μεταξύ άλλων, για τον Κανονισμό 44/2001 για τη διεθνή δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, γνωστό και ως «Κανονισμό Βρυξέλλες Ι»³⁵, που αποτελεί τη σημαντικότερη από άποψη πυκνότητας εφαρμογής πράξη του χώρου δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, και τον Κανονισμό 2201/2003 του Συμβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές

³³ Βλ. Χ. Μειδάνης, *Συμβατικές ενοχές – Εφαρμοστέο δίκαιο – Κανονισμός Ρώμη Ι – Βασικά σημεία Κανονισμού Ρώμη ΙΙ*, στον Χ. Παμπούκη, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, Αθήνα 2010, σ.223^ε.

³⁴ Βλ. Ευγενίας Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.337.

³⁵ Βλ. Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=URISERV:l33054&from=EL>, Ανάκτηση 9.8.2015.

διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, με την γνωστή επωνυμία «Κανονισμός Βρυξέλλες ΙΙ»³⁶ που καταργεί τον παλαιότερο Κανονισμό 1346/2000.

Ακολούθησαν οι Κανονισμοί 1346/2000 περί διαδικασιών αφερεγγυότητας, 1348/2000 για την επίδοση και κοινοποίηση στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις³⁷, ο Κανονισμός 1896/2006³⁸ για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής, ο Κανονισμός 861/2007³⁹ για την ευρωπαϊκή διαδικασία μικροδιαφορών και ο Κανονισμός 805/2004⁴⁰ για τη θέσπιση ευρωπαϊκού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις.

Αλλά και στον τομέα της άρσης των συγκρούσεων ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο πρέπει να αναφερθεί ο Κανονισμός 593/2008⁴¹ σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, γνωστός και ως «Κανονισμός Ρώμη Ι» καθώς και ο Κανονισμός 864/2007⁴² για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές, γνωστός και ως «Κανονισμός Ρώμη ΙΙ».

³⁶ Βλ. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.2201/2003 του Συμβουλίου, ΕΕΕΕ 133194/2003, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=URISERV:l33194&from=EL>, Ανάκτηση 9.8.2015.

³⁷ Ο οποίος ήδη έχει αντικατασταθεί από νεότερο, τον Κανονισμό 1393/2007 για τις επιδόσεις στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων. Βλ. Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007, ΕΕ L324/10.12.2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32007R1393>.

³⁸ Βλ. Κανονισμός αριθ. 1896/2006 ΕΕ L 399/30.12.2006.

³⁹ Βλ. Κανονισμός αριθ.861/2007 ΕΕ L 199/31.7.2007.

⁴⁰ Βλ. Κανονισμός 805/2004 ΕΕ L 143/30.4.2004.

⁴¹ Βλ. Κανονισμός 593/2008 ΕΕ L 177/4.7.2008.

⁴² Βλ. Κανονισμός 864/2007 ΕΕ L 199/31.7.2007.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΕ

Το θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαφοροποιείται από άλλους διεθνείς και διακρατικούς οργανισμούς ως προς το ότι διαθέτει υπερεθνικά και υπερ-κρατικά θεσμικά χαρακτηριστικά⁴³. Η κοινοτική θεσμική λογική χαρακτηρίζεται από τη σύζευξη υπερεθνικών και διακυβερνητικών στοιχείων. Το θεσμικό σύστημα της Ένωσης είναι κρατομορφικό` παρουσιάζει δηλαδή αναλογίες με ένα συγκεκριμένο πρότυπο κρατικής οργάνωσης, εκείνο του ομοσπονδιακού κράτους. Παρουσιάζει όμως και σημαντικές αποκλίσεις από το εν λόγω μοντέλο ως προς τα εξής:

- Τα κράτη μέλη παραμένουν η ισχυρότερη πηγή πολιτικής νομιμοποίησης⁴⁴.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ένωση κρατών και όχι ένωση πολιτών⁴⁵.
- Η ρητή διάταξη του άρθρου 281 ΣΕΚ, ορίζει ότι η «Κοινότητα έχει νομική προσωπικότητα»⁴⁶.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τη δική της έννομη τάξη, την ενωσιακή, η οποία είναι διακεκριμένη τόσο από την έννομη τάξη των επί

⁴³ Βλ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος, *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, «Επιθεώρηση Αποκέντρωσης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης», τεύχος 79, Τριμηνιαία Επιστημονική Έκδοση, Αθήνα Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2015, σ.1^ε. Πρβλ. Νικόλαος Μηλιώνης, *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και εθνική δημοσιονομική κυριαρχία*, http://www.pspa.uoa.gr/fileadmin/pspa.uoa.gr/uploads/Research/EDE/Conferences/SDE_2005/Papers/Milionis_Nikolaos.pdf.

⁴⁴ Βλ. Γρηγόριου Παναγιώτης, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σ.10, <http://www.soc.aegean.gr/ext-files/gr/keko/gr-keko-eyropaiko-dikaio-grigoriou.pdf>, Ανάκτηση 2.8.2015.

⁴⁵ Η έκφραση παρόλα αυτά των πολιτών συντελείται μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι αρμοδιότητες του οποίου αυξάνονται σταδιακά. Βλ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος, *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, ο.π., σ.2.

⁴⁶ Βλ. ΣΕΚ άρθρο281 ΕΕΕΕ C 326/26.10.2012.

μέρους κρατών μελών όσο και από τη διεθνή έννομη τάξη. Συνεπώς η Ένωση έχει δική της νομοθεσία, δικό της δίκαιο, το ενωσιακό, που είναι διακεκριμένο από το εθνικό δίκαιο, το δίκαιο δηλαδή των κρατών μελών της⁴⁷.

- Η Ένωση έχει επίσης δικά της δικαστήρια: το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο και τα ειδικευμένα δικαστήρια καθώς και δικό της ξεχωριστό σύστημα παροχής έννομης προστασίας⁴⁸.

Η Ένωση σέβεται την ισότητα των κρατών μελών ενώπιον των Συνθηκών, καθώς και την εθνική τους ταυτότητα, που είναι συμφυής με τη θεμελιώδη πολιτική και συνταγματική τους δομή. Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης εφαρμόζουν την αρχή της αναλογικότητας σύμφωνα με το Πρωτόκολλο σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Η αρχή της αναλογικότητας εγγράφεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης για την ΕΕ⁴⁹ και σημαίνει ότι όταν μία ενέργεια της ΕΕ αποδεικνύεται απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα οφείλουν να εξετάσουν αν η ενέργεια αυτή απαιτεί νομοθετική ρύθμιση ή αν μπορεί να χρησιμοποιηθούν άλλα αποτελεσματικά μέσα όπως για παράδειγμα χρηματοοικονομική ενίσχυση, ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών με μία σύσταση, παρώθηση σε κοινή ενέργεια με ψήφισμα κλπ⁵⁰.

Για να συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, η ευρωπαϊκή δράση πρέπει να έχει την απλούστερη δυνατή μορφή, προσαρμοσμένη στην ικανοποιητική επίτευξη του στόχου του μέτρου. Επομένως η Ένωση πρέπει να νομοθετεί μόνο εφόσον αυτό είναι αναγκαίο και να δίνει την προτίμηση στις Οδηγίες μάλλον παρά στους Κανονισμούς, και στις Οδηγίες Πλαίσια μάλλον παρά στα λεπτομερή μέτρα. Επιπλέον, τα ευρωπαϊκά μέτρα θα πρέπει να αφήνουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο

⁴⁷ Βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, τ.1^{ος}, σειρά: «Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σ.23^ε.

⁴⁸ Βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συνθήκη της Λισσαβόνας*, ο.π., σ.255.

⁴⁹ «Σύμφωνα με την αρχή της δοτής αρμοδιότητας, η Ένωση ενεργεί μόνον εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που της απονέμουν τα κράτη μέλη με τις Συνθήκες για την επίτευξη των στόχων που οι Συνθήκες αυτές ορίζουν. Κάθε αρμοδιότητα η οποία δεν απονέμεται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκει στα κράτη μέλη». Άρθρο 5 ΣΕΕ (πρώην άρθρο 5 ΣΕΚ).

⁵⁰ Βλ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος, *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, ο.π., σ.5.

πεδίο για εθνικές αποφάσεις, να σέβονται εδραιωμένες εθνικές πρακτικές καθώς και τη λειτουργία της έννομης τάξης των κρατών μελών⁵¹. Κάθε αρμοδιότητα η οποία δεν απονέμεται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκει στα κράτη μέλη⁵².

⁵¹ Βλ. http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/3/2/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10, Ανάκτηση 26.7.2015. Βλ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος, *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, ο.π., σ.1^ε.

⁵² Βλ. Κωνσταντίνος Γε. Αθανασόπουλος, *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, ο.π., σ.5.

2.1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως θεσμικό όργανο της ΕΕ

Οι Καταστατικές Συνθήκες της ΕΕ και οι τροποποιήσεις τους αποτυπώνουν πολυάριθμα θεσμικά όργανα, τα οποία εμφανίζονται στα άρθρα 5 ΣΕΕ και 7 παρ.1 ΣΕΚ⁵³.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν είτε βάσει των αρμοδιοτήτων τους είτε βάσει της συγκρότησής τους.

2.1.1. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ βάσει των αρμοδιοτήτων τους

Όπως όλοι οι διεθνείς οργανισμοί έτσι και η ΕΕ διαθέτει όργανα που εκφράζουν τη βούληση των οργανισμών (στην συγκεκριμένη περίπτωση των κρατών μελών) και αναλαμβάνουν την υλοποίηση των στόχων τους. Σύμφωνα με το άρθρο 13 ΣΕΕ της Λισσαβόνας η Ένωση διαθέτει θεσμικό πλαίσιο που αποβλέπει στην υλοποίηση των στόχων της, στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της ίδιας, των πολιτών της και των κρατών μελών, καθώς και στη διασφάλιση συνοχής, αποτελεσματικότητας και συνέχειας των πολιτικών και των δράσεών της. Τα θεσμικά της όργανα είναι επτά: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Δικαστήριο της Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ελεγκτικό Συνέδριο. Από τα επτά αυτά όργανα, μόνο τα τέσσερα (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, Επιτροπή και Δικαστήριο) αναλαμβάνουν ευρύτερα καθήκοντα που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή της Ένωσης⁵⁴.

Βάσει των αρμοδιοτήτων τους τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίζονται σε⁵⁵:

⁵³ Συνθήκες οι οποίες συμπεριλαμβάνονται από το 2007 στη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συνθήκη της Λισσαβόνας*, ο.π., σ.257^ε.

⁵⁴ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.339.

⁵⁵ Βλ. Γρηγορίου Παναγιώτης, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.11^ε.

1. *Δικαιοπαραγωγικά.* Τα θεσμικά αυτά όργανα είναι αρμόδια για πτυχές της νομοπαραγωγικής διαδικασίας της ΕΕ. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή).
2. *Δικαιοδοτικά.* Τα θεσμικά όργανα τα οποία είναι αρμόδια για τον δικαιοδοτικό έλεγχο και είναι το Δικαστήριο της ΕΕ και το Ελεγκτικό Συνέδριο.
3. *Γνωμοδοτικά/Συμβουλευτικά.* Είναι τα θεσμικά όργανα τα οποία έχουν αμιγώς συμβουλευτικό χαρακτήρα και είναι η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών.

Στο πλαίσιο αυτής της κατηγοριοποίησης δύο ιδιαίτερα θεσμικά όργανα δεν εντάσσονται σε καμία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες. Αυτά είναι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο είναι όργανο πολιτικής καθοδήγησης και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα⁵⁶.

Η κατηγοριοποίηση των θεσμικών οργάνων βάσει της συγκρότησής τους είναι η ακόλουθη⁵⁷:

1. *Διακυβερνητικά/διακρατικά.*
2. *Υπερεθνικά/υπερκρατικά.*

Τα διακυβερνητικά/διακρατικά θεσμικά όργανα συγκροτούνται από επίσημους εκπροσώπους των κρατών μελών και είναι το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Τα υπερεθνικά/υπερκρατικά δεν συγκροτούνται από εκπροσώπους κρατών μελών και διαθέτουν «θεσμική υπερεθνικότητα», δηλαδή αυτονομία βούλησης απέναντι στα κράτη μέλη, ο βαθμός της οποίας εντούτοις ποικίλει. Αυτά είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Επιτροπή, το Δικαστήριο της ΕΕ, το Ελεγκτικό Συνέδριο, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, η Επιτροπή των Περιφερειών και τα Όργανα διοίκησης της ΕΚΤ.

⁵⁶ Βλ. Γρηγορίου Παναγιώτης, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.11.

⁵⁷ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2013, σ.355^ε και σ.422.

2.2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ο θεσμικός του ρόλος

Το μόνο θεσμικό όργανο που εκλέγεται απευθείας από το λαό για να εκπροσωπήσει 500 εκατομμύρια πολίτες αποκαλείται σήμερα «Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» και είναι ο μοναδικός άμεσα νομιμοποιημένος από τους πολίτες θεσμός της Ένωσης⁵⁸. Εκπροσωπούνται εδώ όχι μόνο οι πολιτικές δυνάμεις που κυβερνούν σε κάποια χρονική στιγμή τα κράτη μέλη, αλλά και η αντιπολίτευση. Η θεσμική του εξέλιξη αποτελεί την καλύτερη απόδειξη της προόδου του ίδιου του ενωσιακού/κοινοτικού φαινομένου⁵⁹.

Η αλματώδης πρόοδος των Κοινοτήτων και η ταυτόχρονη αμφισβήτηση της δημοκρατικής τους νομιμοποίησης οδήγησε από τη δεκαετία του 1970 σε σταδιακή βελτίωση της θέσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, την οποία διεκδίκησε άλλωστε, μαχητικά το ίδιο. Ορόσημο για τις ουσιαστικές εξελίξεις αναβάθμισής του αποτέλεσαν οι πρώτες άμεσες εκλογές για ανάδειξη του οργάνου απευθείας από τα εκλογικά σώματα των κρατών μελών τον Ιούνιο του 1979. Έκτοτε επιταχύνεται η διαρκής προσπάθειά του για θεσμική ενίσχυση του ρόλου του. Όλες οι αναθεωρήσεις των Συνθηκών συνέβαλαν, η κάθε μία ξεχωριστά, στη μετατροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε ένα από τα δύο νομοθετικά σώματα της Ένωσης⁶⁰.

Ο αριθμός των μελών του αυξήθηκε παράλληλα με τη σταδιακή γεωγραφική εξάπλωση των Κοινοτήτων. Για τον τρόπο σύνθεσης του Κοινοβουλίου έχει εγκαταλειφθεί η αρχή του διεθνούς δικαίου, που προϋποθέτει την πλήρη ισότητα των κρατών, και ακολουθείται ο κανόνας της φθίνουσας αναλογικότητας⁶¹. Κατά συνέπεια, τα μικρότερα κράτη ευνοούνται από την άποψη

⁵⁸ Βλ. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 2.8.2015.

⁵⁹ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. 2^η, σ.355 και της ίδιας, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ.1^η, σ.341.

⁶⁰ Βλ. Γρηγορίου Παναγιώτης, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, ο.π., σ.11.

⁶¹ Βλ. Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας και Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σ.111^ε.

του αριθμού των βουλευτών που αποστέλλουν στο Κοινοβούλιο, σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα⁶².

Το γεγονός πάντως ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με την ιδιόμορφη σύνθεσή του, αποτελεί έκφραση μιας περισσότερο δημοκρατικής και υπερεθνικής αντίληψης, δεν θα πρέπει να επισκιάζει και τα προβλήματα λειτουργίας και απόδοσης ενός τόσο μεγάλου και πολυπρόσωπου οργάνου. Για τον λόγο αυτό το άρθρο 189 ΣΕΚ/Ν καθώς και το Σχέδιο Συντάγματος προέβλεπαν ανώτατο όριο στη συγκρότησή του. Σήμερα, σύμφωνα με το άρθρο 14 Π ΣΕΕ της Λισσαβόνας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απαρτίζεται από αντιπροσώπους των πολιτών της Ένωσης, και ο ανώτατος αριθμός τους είναι 750 βουλευτές και ένας πρόεδρος⁶³.

⁶² Υπολογίζεται ότι αν ίσχυε το ίδιο μέτρο για όλες τις χώρες μέλη, η μεν Γερμανία θα έπρεπε να διεκδικεί περίπου 130 έδρες, ενώ πολύ μικρά σε πληθυσμό κράτη, όπως η Μάλτα δεν θα είχαν καθόλου εκπροσώπους. Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. 2^η, ο.π., σ.356, υποσ.7.

⁶³Βλ. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 2.8.2015.

2.2.1. Ο τρόπος λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Ο τρόπος λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου διέπεται κυρίως από τον Κανονισμό του. Ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ψηφίζεται σύμφωνα με το άρθρο 232 ΣΛΕΕ από το ίδιο, με την πλειοψηφία των μελών του και χωρίς την ανάγκη έγκρισης από άλλο θεσμικό όργανο. Το Κοινοβούλιο εκλέγει τον Πρόεδρό του, του οποίου η θητεία διαρκεί δύομισι έτη. Τον Πρόεδρο επικουρούν 14 αντιπρόεδροι.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συνέρχεται τόσο σε ολομέλεια όσο και σε επιμέρους μόνιμες επιτροπές, οι οποίες και αναλαμβάνουν το κύριο έργο του. Οι σύνοδοι της ολομέλειας, (μία ανά μήνα), λαμβάνουν χώρα στο Στρασβούργο, που είναι η έδρα του οργάνου και διεξάγονται πάντα βάσει του υλικού που έχει προετοιμασθεί στους κόλπους των επιτροπών⁶⁴.

Το Κοινοβούλιο βρίσκεται διαρκώς σε σύνοδο, γεγονός που σημαίνει ότι ισχύουν διαρκώς τα προνόμια και οι ασυλίες των Ευρωβουλευτών⁶⁵.

⁶⁴ Βλ. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 2.8.2015.

⁶⁵ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, ο.π., σ.5.

2.2.2. Οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Από το 1979 και μετά, με κάθε νέα Ευρωπαϊκή Συνθήκη, οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συνεχώς διευρύνονται⁶⁶. Στο άρθρο 14 I της ΣΛΕΕ καταγράφονται οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπως ισχύουν σήμερα, μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας⁶⁷. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων πρώτη κατονομάζεται η ιδιότητα του νομοθέτη, η οποία αποδίδεται στο θεσμικό όργανο «από κοινού με το Συμβούλιο». Τώρα πια έχει το Κοινοβούλιο σχεδόν το ίδιο βάρος με το Συμβούλιο Υπουργών (το οποίο εκπροσωπεί τις κυβερνήσεις των κρατών μελών) στην κατάρτιση των νόμων που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της κυκλοφορίας προσώπων, εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων εντός της ΕΕ ή στην προστασία του περιβάλλοντος και των καταναλωτών. Τα δύο όργανα αναλαμβάνουν επίσης από κοινού καθήκοντα στον τομέα του προϋπολογισμού. Η ίδια διάταξη του αποδίδει ακόμη καθήκοντα πολιτικού ελέγχου, συμβουλευτικά καθώς και την επιλογή του Προέδρου της Επιτροπής⁶⁸.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει επιβάλει το ρόλο του ως συννομοθέτης, διαθέτει δημοσιονομική εξουσία και ασκεί δημοκρατικό έλεγχο σε όλα τα ευρωπαϊκά όργανα. Τέλος, έχει την εξουσία να εγκρίνει το διορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καθώς και να την υποχρεώσει σε παραίτηση. Οι πολίτες

⁶⁶ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

⁶⁷ Η Συνθήκη της Λισσαβόνας ενίσχυσε την ικανότητα δράσης και επίτευξης αποτελεσμάτων της ΕΕ και του Κοινοβουλίου. Επέκτεινε την πλήρη νομοθετική αρμοδιότητα του Κοινοβουλίου σε περισσότερους από 40 νέους τομείς, συμπεριλαμβανομένων της γεωργίας, της ενεργειακής ασφάλειας, της μετανάστευσης, της δικαιοσύνης και των ταμείων της ΕΕ και το έθεσε σε ισότιμη βάση με το Συμβούλιο. Οι βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου απέκτησαν το δικαίωμα απόρριψης διεθνών συμφωνιών, το οποίο δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν για να σταματήσουν την αμφιλεγόμενη εμπορική συμφωνία καταπολέμησης της παραποίησης (ACTA), για την οποία υπήρχαν φόβοι ότι θα οδηγούσε σε περιορισμό θεμελιωδών ελευθεριών. Το συμβάν αυτό απέδειξε ότι, λόγω της ενίσχυσης των εξουσιών του Κοινοβουλίου, οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τους βουλευτές του έχουν ακόμη μεγαλύτερο αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των Ευρωπαίων. Βλ. <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/20150201PVL00008>, Ανάκτηση 10.8.2015.

⁶⁸ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. 2^η, σ.362.

μπορούν να υποβάλουν αναφορά στο Κοινοβούλιο για να καταγγείλουν κάθε παραβίαση του κοινοτικού δικαίου⁶⁹.

Στον τομέα των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καταγράφονται οι θεαματικότερες από τις θεσμικές εξελίξεις του κοινοτικού και ενωσιακού δικαίου⁷⁰.

Οι βουλευτές εκλέγουν τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή (Συνήγορο του Πολίτη), αρμόδιο για την εξέταση των καταγγελιών που υποβάλλουν οι πολίτες σε περίπτωση που θεωρούν ότι έπεσαν θύματα κακοδιοίκησης από τα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης. Αν επίσης υπάρχουν ενδείξεις ότι παραβιάστηκε το κοινοτικό δίκαιο μπορούν να συστήσουν εξεταστική επιτροπή⁷¹.

Το Κοινοβούλιο συμμετέχει στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης. Απαιτείται για παράδειγμα η σύμφωνη γνώμη του για τη σύναψη διεθνών συμφωνιών και για την προσχώρηση νέων μελών στην Ένωση. Διεξάγει τακτικά συζητήσεις για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανά τον κόσμο και αποστέλλει παντού παρατηρητές για να ελέγχει τον ελεύθερο και δίκαιο χαρακτήρα των εκλογών⁷².

⁶⁹ Βλ. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 2.8.2015

⁷⁰ Βλ. Κωνσταντίνος Σπ. Μητσόπουλος και Λάμπρος Μπαμπαλιούτας, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010, σ.171^ε.

⁷¹ Είναι προφανές ότι αν δεν είχε ληφθεί έγκαιρα ιδιαίτερη πρόνοια για την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου, αποτέλεσμα της λειτουργίας της αχανούς ενιαίας αγοράς και των ανεξέλεγκτων πιέσεων, που συχνά ασκούνται από τα μεγάλα συμφέροντα, θα ήταν η χειροτέρευση της θέσης των Ευρωπαίων πολιτών, ιδίως όταν αυτοί συναλλάσσονται με την ιδιότητα του καταναλωτή. Βλ. Ε. Περάκης, *Το Κοινοτικό Δίκαιο της Προστασίας του Καταναλωτή*, στην Ελ. Αλεξανδρίδου, *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Ελληνικό – Κοινοτικό, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.2251/1994 όπως ισχύει μετά το Ν.3587/2007*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σ.5 και σ. 175^ε. Πρβλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, *Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, Ελληνικό και Κοινοτικό*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη² 2010, σ.35^ε.

⁷² Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

2.2.2.1. Η νομοθετική εξουσία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μοιράζεται τη νομοθετική εξουσία με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί συνεπώς να θεσπίζει ευρωπαϊκούς νόμους οι οποίοι εμφανίζονται με τη μορφή Οδηγιών, Κανονισμών κλπ. Με τις Συνθήκες για την ΕΕ δημιουργήθηκε η μεγαλύτερη οικονομική αγορά, που καλύπτει το 40% του παγκόσμιου ακαθάριστου προϊόντος και το 1/5 του παγκοσμίου εμπορίου σε αγαθά. Εξελικτικά, αυτό κατέστη δυνατό με ένα σύνολο από κοινοτικούς νόμους (Οδηγίες, Κανονισμούς κλπ) ώστε η διακίνηση και εμπορία των αγαθών να είναι απρόσκοπτη. Μάλιστα, οι Οδηγίες αυτές καθίστανται και πρότυπο παγκοσμίως, καθώς οι χώρες που έχουν υιοθετήσει Κοινοτικές Οδηγίες έχουν ξεπεράσει τις 70, ενώ αναμένεται το 1/3 όλων των χωρών να εναρμονίσουν τα εσωτερικά τους δίκαια με τις Κοινοτικές Οδηγίες⁷³.

Επίσης, το Κοινοβούλιο μπορεί να συμφωνεί με το περιεχόμενο των ευρωπαϊκών νομοθετικών μέτρων, να το τροποποιεί ή να το απορρίπτει⁷⁴.

Πιο συγκεκριμένα, το νομοθετικό του έργο πραγματοποιείται ως εξής:

Ο βουλευτής εκπονεί, στο πλαίσιο μιας κοινοβουλευτικής επιτροπής, έκθεση σχετικά με νομοθετική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία έχει το μονοπώλιο στη νομοθετική πρωτοβουλία. Η κοινοβουλευτική επιτροπή ψηφίζει την έκθεση αυτή και, ενδεχομένως, την τροποποιεί. Όταν το κείμενο αναθεωρηθεί και ψηφιστεί στην ολομέλεια, το Κοινοβούλιο έχει διαμορφώσει τη θέση του. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται μία ή περισσότερες φορές, ανάλογα με τον τύπο της διαδικασίας και το αν επιτευχθεί ή όχι συμφωνία με το Συμβούλιο⁷⁵.

⁷³ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, ο.π., σ.2.

⁷⁴ Βλ. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 2.8.2015.

⁷⁵ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ προστέθηκε στα ανωτέρω μία διαδικασία αποφασιστικότερης εμπλοκής του Κοινοβουλίου στη λήψη των κοινοτικών αποφάσεων, η «διαδικασία της συναπόφασης»⁷⁶.

Η εν λόγω διαδικασία προέβλεπε την ευρύτερη δυνατή ανάμειξη του Κοινοβουλίου και ήταν εξαιρετικά πολύπλοκη. Χαρακτηριστικό της γνώρισμα ήταν οι διαδοχικές «αναγνώσεις», δηλαδή οι ενασχολήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τα προτεινόμενα σχέδια. Η διαδικασία συναπόφασης χωριζόταν σε πέντε στάδια, εκ των οποίων το πρώτο ξεκινούσε με πρόταση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Κατά το δεύτερο στάδιο το Κοινοβούλιο διατύπωνε μία «κοινή θέση». Κατά το τρίτο στάδιο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέταζε σε «δεύτερη ανάγνωση» την κοινή θέση του Συμβουλίου. Αν συμφωνούσε, τότε η πράξη θεωρούνταν ότι εκδίδεται. Αν απέρριπτε την κοινή θέση, η πράξη απορρίπτονταν. Αν υπέβαλε προτάσεις για αλλαγές, το σχέδιο επέστρεφε στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή, η οποία υπέβαλε δική της γνώμη. Στο τέταρτο στάδιο, αν το Συμβούλιο συμφωνούσε με τις αλλαγές του Κοινοβουλίου, εξέδιδε την πράξη. Αν η Επιτροπή διατύπωνε με τη γνώμη της αρνητική άποψη επί των αλλαγών του Κοινοβουλίου, η πράξη έπρεπε να συγκεντρώσει ομοφωνία στο Συμβούλιο, προκειμένου να εκδοθεί. Τέλος, αν το Συμβούλιο διαφωνούσε με τις αλλαγές του Κοινοβουλίου, συγκαλούνταν η «επιτροπή συνδιαλλαγής»⁷⁷, η οποία αποτελούσε χαρακτηριστικό μόνον της συγκεκριμένης διαδικασίας. Η διαδικασία συναπόφασης ήταν η μόνη που κατέληγε σε έκδοση κοινοτικής πράξης από τα δύο όργανα συγχρόνως, άρα η μόνη που επέτρεπε στο Κοινοβούλιο να συμπράττει αποφασιστικά κατά την έκδοση κανονιστικών, δεσμευτικών πράξεων. Παρόλα αυτά, το Κοινοβούλιο αυτοτελώς εξακολουθούσε να μη διαθέτει σχετική εξουσία⁷⁸.

Από την 1^η Δεκεμβρίου του 2009, μετά τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη ισχύουν νέα δεδομένα για τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη

⁷⁶ Βλ. άρθρο 294 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 251 ΣΕΚ, http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/4/3/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10.

⁷⁷ Η επιτροπή συνδιαλλαγής απαρτιζόταν από τα μέλη του Συμβουλίου και ισάριθμους αντιπροσώπους του Κοινοβουλίου και αναλάμβανε το καθήκον να επιτύχει μεταξύ τους συμφωνία επί κοινού σχεδίου. Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ.β', ο.π., σ.364.

⁷⁸ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

νομοθετική διαδικασία. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι το Κοινοβούλιο αναδεικνύεται, από κοινού με το Συμβούλιο, σε νομοθέτη της Ένωσης⁷⁹.

Η διαδικασία συναπόφασης καθιερώθηκε με η Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση (1992), και με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1999) διευρύνθηκε και διαμορφώθηκε έτσι να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητά της⁸⁰. Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009, μετονομάστηκε σε συνήθη νομοθετική διαδικασία και έγινε η βασική νομοθετική διαδικασία στο σύστημα λήψης αποφάσεων της ΕΕ⁸¹.

Ειδικότερα, οι διαδικασίες διαβούλευσης, συνεργασίας και συναπόφασης τυπικά καταργούνται και αντικαθίστανται από ένα σύστημα, που προσπαθεί να διαχωρίσει τις ενωσιακές πράξεις σε νομοθετικές και σε μη νομοθετικές. Οι πρώτες προέρχονται είτε από τη συνήθη νομοθετική διαδικασία είτε από μία από τις «ειδικές νομοθετικές διαδικασίες». Στο πλαίσιο των δύο αυτών κατηγοριών διαδικασίας εκδίδονται πράξεις είτε από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, είτε αυτοτελώς, από ένα από τα δύο όργανα. Η διαμόρφωση και εξέλιξη της συνήθους και των ειδικών νομοθετικών διαδικασιών επηρεάζεται επί της ουσίας άμεσα τόσο από την παλαιότερη διαδικασία συναπόφασης όσο και από τη διαδικασία διαβούλευσης ή σύμφωνης γνώμης. Η διαδικασία συνεργασίας φαίνεται ότι εγκαταλείπεται και ουσιαστικά. Η έκδοση των μη νομοθετικών πράξεων ανατίθεται κατά κύριο λόγο στην Επιτροπή⁸².

Ας υπογραμμιστεί, στο σημείο αυτό, ότι για τα λεγόμενα λεπτά θέματα (φορολογία, βιομηχανική πολιτική, γεωργική πολιτική κλπ) το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκφράζει μόνο συμβουλευτική γνώμη στη λεγόμενη διαδικασία διαβούλευσης (consultation procedure)⁸³.

⁷⁹ Άρθρο 14 Ι ΣΕΕΛ.

⁸⁰ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

⁸¹ Βλ. <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/20150201PVL00004/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82>.

⁸² Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ.β', ο.π., σ.365.

⁸³ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΩΣ ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

3.1. Εννοιολογική προσέγγιση του Συμβουλίου της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι σήμερα ο μεγαλύτερος και σημαντικότερος πολιτικός διεθνής οργανισμός στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο. Τα πρώτα του βήματα έγιναν αμέσως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και απηχούν τις πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν τότε στην Ευρώπη. Η μορφή του, όπως άλλωστε συμβαίνει σε αρκετούς διεθνείς οργανισμούς, έχει υποστεί στην πάροδο των χρόνων, εντυπωσιακές μεταβολές.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ιδρύθηκε τον Μάιο του 1949 από δέκα ευρωπαϊκά κράτη (το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, το Λουξεμβούργο, τη Νορβηγία και την Σουηδία), ως ένας ευρύς περιφερειακός διεθνής οργανισμός για την διακυβερνητική και κοινοβουλευτική συνεργασία των μελών του⁸⁴.

Ο σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι να πραγματοποιήσει μία στενότερη ένωση μεταξύ των μελών για να διαφυλαχθούν και να προωθηθούν τα ιδεώδη και οι αρχές που αποτελούν κοινή περιουσία και να ευνοηθεί η οικονομική και κοινωνική πρόοδός τους⁸⁵. Αυτός ο σκοπός επιδιώχθηκε μέσω των οργάνων του

⁸⁴ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, εκδ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 2009, σ.1. Πρβλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ.2^η, ο.π., σ.10.

⁸⁵ Βλ. Νίκος Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτικές*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2013, <http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/21/?lang=gr&all=1&s=1&e=10> Ανάκτηση 31.7.2015.

Συμβουλίου, με την εξέταση των ερωτήσεων κοινού ενδιαφέροντος, με τη σύναψη συμφωνιών και με την υιοθέτηση κοινής δράσης στους τομείς⁸⁶:

- Οικονομικό.
- Κοινωνικό – πολιτισμικό.
- Επιστημονικό.
- Νομικό
- Διοικητικό.
- Καθώς και με τη διαφύλαξη και την ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Κάθε Ευρωπαϊκό κράτος μπορούσε να γίνει μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης υπό την προϋπόθεση αναγνώρισεων των αρχών του. Το Συμβούλιο της Ευρώπης απετέλεσε ένα πολύ σημαντικό βήμα στην ενοποίηση της Ευρώπης, καθώς τα κράτη μέλη τα οποία συμμετείχαν έφθασαν τα 39, ενώ για πρώτη φορά, μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που υπογράφηκε στη Ρώμη, στις 4 Νοεμβρίου του 1950 και τέθηκε σε ισχύ το 1953, από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης παρέχεται στο άτομο συλλογική εγγύηση των αστικών του δικαιωμάτων όπως το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία, την ασφάλεια, την ισότιμη δίκη, το σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας, της αλληλογραφίας, της ελευθερίας σκέψεως – συνειδήσεως – θρησκείας, της ιδιοκτησίας, της ελευθερίας συγκεντρώσεως, συνεταιρισμού και συνδικαλισμού κ.λπ.⁸⁷.

Η Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), υιοθετήθηκε το 1950 υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης στη Ρώμη και όλα τα κράτη μέλη και όσα νέα κράτη μέλη πρόκειται να εισέλθουν στην Ευρωπαϊκή Οικογένεια, επίσης αναμένεται να την επικυρώσουν. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δεν πρέπει να συγχέεται με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής

⁸⁶ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, εκδ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 2009, σ.1.

⁸⁷ Βλ. Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο 11 και Νο 14, Ρώμη, 4.11.1950, <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Katerina/My%20Documents/Downloads/EUROPEANCONVENTIONOFHUMANRIGHTS.pdf>, Ανάκτηση 6.8.2015.

Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν συμμετέχει στη Σύμβαση και δεν παίζει κανένα ρόλο στη διοίκηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο ιδρύθηκε με βάση τη Σύμβαση. Ο πολίτης που θεωρεί ότι έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματά του σύμφωνα με τη Σύμβαση από ένα κράτος μέλος μπορεί να φέρει την υπόθεση στο Δικαστήριο. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι νομικά δεσμευτικές και το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να επιδικάσει αποζημίωση.

Το καθεστώς που δίνει τη δυνατότητα να προστατεύονται οι πολίτες από παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί καινοτομία όσον αφορά στις διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς παρέχει στο άτομο ένα ενεργό ρόλο στη διεθνή σκηνή, μιας και παραδοσιακά μόνο τα κράτη θεωρούνταν υποκείμενα της διεθνούς νομοθεσίας⁸⁸.

Η ΕΣΔΑ παραμένει η μόνη διεθνής συμφωνία για τα ανθρώπινα δικαιώματα που παρέχει αυτό τον υψηλό βαθμό προστασίας του ατόμου. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να φέρουν υποθέσεις εναντίον άλλων κρατών μελών στο Δικαστήριο, αν και η δυνατότητα αυτή σπάνια χρησιμοποιείται⁸⁹.

Εξάλλου, ήδη από το 1957, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, που υπογράφηκε στο Καπιτώλιο της Ρώμης, περιελάμβανε διατάξεις που αποσκοπούσαν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο έδαφος της Κοινότητας, και της ελεύθερης εγκαταστάσεως στα κράτη μέλη⁹⁰. Το Συμβούλιο, ονομαζόμενο και «Συμβούλιο Υπουργών» υπήρξε ανέκαθεν το ισχυρότερο όργανο των δύο νεότερων Κοινοτήτων της ΕΟΚ/ΕΚ και της ΕΚΑΕ, τόσο λόγω της σύνθεσής του όσο και επειδή ήταν ο κύριος φορέας της νομοθετικής εξουσίας. Τα πρόσωπα που συγκροτούν το Συμβούλιο λειτουργούν υπό διπλή ιδιότητα: είναι αφενός υπουργοί στη χώρα τους και αφετέρου, ως μέλη του Συμβουλίου, απαρτίζουν ένα υπερεθνικού χαρακτήρα όργανο, διαφορετικό από

⁸⁸ Βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Διεθνές Δίκαιο, Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου*, τευχ.1^ο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή ³2004, σ.91^ε. Βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, τ.1^ο, σειρά: «Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σ.211^ε.

⁸⁹ Βλ. Charles N. Brower & John B. Tepe, *The Charter of Economic Rights and Duties of States: A Reflection or Rejection of International Law?* Vol 9:2, 295 *Journal of International Lawyer* (1975), p.304.

⁹⁰ Βλ. Συνθήκη Ρώμης, άρθρα 39 και 43 (πρώην α.48 και 52 αντίστοιχα). Βλ. Κανονισμός ΕΟΚ αριθ.1612/68.

οποιοδήποτε αντίστοιχο εθνικό. Η πρωτοκαθεδρία του Συμβουλίου μεταξύ των θεσμικών οργάνων οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι αποτελεί το όργανο εκπροσώπησης των εθνικών συμφερόντων των κρατών μελών. Αυτός είναι ίσως και ο λόγος για τον οποίο το Συμβούλιο έχει υποστεί περιορισμένες μόνο αλλαγές, παρά τις συνεχείς αναθεωρήσεις των Συνθηκών, σε αντίθεση προς τα άλλα θεσμικά όργανα, κυρίως το Κοινοβούλιο αλλά και την Επιτροπή⁹¹.

⁹¹ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ.β', ο.π., σ.365.

3.2. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου

Το άρθρο 16 I της Συνθήκης της ΕΕ καταγράφει τέσσερις αρμοδιότητες του Συμβουλίου, μεταξύ των οποίων οι δύο πρώτες ασκούνται από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και αφορούν νομοθετικά και δημοσιονομικά καθήκοντα. Αυτοτελώς, το Συμβούλιο χαράσσει επίσης τις πολιτικές της ΕΕ και ασκεί καθήκοντα συντονισμού⁹².

Το Συμβούλιο ασκούσε ανέκαθεν και εκτελεστικά καθήκοντα, παρότι το κατ' εξοχήν εκτελεστικό όργανο ήταν πάντα η Επιτροπή. Στα καθήκοντα αυτά συμπεριλαμβανόταν όμως και η ανάθεση στην Επιτροπή αρμοδιοτήτων εκτέλεσης των Κανόνων που το ίδιο θέσπιζε⁹³.

Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας γίνεται προσπάθεια να διευκρινισθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια οι σχέσεις Συμβουλίου – Επιτροπής στο ζήτημα των εκτελεστικών εξουσιών της τελευταίας και να παραμερισθούν τα κύρια αρνητικά στοιχεία της επιτροπολογίας, μέσω ειδικών ρυθμίσεων⁹⁴.

⁹² Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.365.

⁹³ Βλ. άρθρο 202, Νο 3 ΣΕΚ.

⁹⁴ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.394^ε.

3.2.1. Νομοθετικά καθήκοντα του Συμβουλίου

Μολονότι οι περισσότερες πράξεις που εξέδιδε το Συμβούλιο, είχαν ανέκαθεν νομοθετικό χαρακτήρα και ήταν απολύτως δεσμευτικές, επί χρόνια δεν γινόταν λόγος παρά για «κανονιστική» εξουσία του Συμβουλίου και αντίστοιχα, για «κανονιστικές» αποφάσεις του, ακριβώς επειδή το Συμβούλιο είναι όργανο συνδεδεμένο με την εκτελεστική εξουσία στα κράτη μέλη.

Σήμερα, η Συνθήκη αναφέρεται ρητά σε «νομοθετική διαδικασία» και μάλιστα τόσο σε «συνήθη» όσο και σε «ειδική», διαμορφώνει δε τη νομοπαραγωγική δραστηριότητα ως μία διαδικασία στην οποία εμπλέκονται κατά βάση δύο νομοθετικά σώματα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αφενός και το Συμβούλιο αφετέρου⁹⁵.

Εξακολουθούν βέβαια, να υπάρχουν τομείς στους οποίους το Συμβούλιο διατηρεί τον κυρίαρχο ρόλο, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο περιορίζεται σε περιθωριακές μόνο εξουσίες. Πρόκειται ιδίως για χώρους, που άπτονται ευαίσθητων εθνικών θεμάτων και απαιτούν, κατά συνέπεια, μεγαλύτερη ευχέρεια κινήσεων συγκεντρωμένη στο όργανο, όπου εκπροσωπούνται ευθέως τα εθνικά συμφέροντα⁹⁶.

⁹⁵ Βλ. Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 289, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>

⁹⁶ Βλ. άρθρα 21^ε, ιδίως 21 III, 24 I και III και 41 II και III ΣΕΕ της Λισσαβόνας, <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/20150201PVL00008>.

3.2.2. Λήψη αποφάσεων στο Συμβούλιο

Λόγω της σπουδαιότητας του Συμβουλίου ως θεσμικού οργάνου και εξαιτίας των αποφασιστικών του αρμοδιοτήτων, ο τρόπος λήψης των αποφάσεων στο εσωτερικό του αποτελούσε πάντα ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα ζητήματα του τρόπου λειτουργίας των Κοινοτήτων και της Ένωσης μέχρι σήμερα⁹⁷.

Η λήψη των αποφάσεων στο Συμβούλιο λαμβάνει χώρα κατά τρεις τρόπους⁹⁸:

1. Καταρχήν με ομοφωνία. Η ομοφωνία διατηρήθηκε σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις υπό το καθεστώς των Συνθηκών του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας και εξακολουθεί να ισχύει, κατ' εξαίρεση, σε ακόμη λιγότερες περιστάσεις μετά τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη.
2. Κατά δεύτερο λόγο με απλή πλειοψηφία⁹⁹.
3. Τέλος, με ειδική πλειοψηφία.

⁹⁷ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.398.

⁹⁸ Βλ. Σωκράτης Καπλάνης & Δήμητρα Νανούση, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, ο.π., σ.28^ε.

⁹⁹ Στη Συνθήκη για την ΕΟΚ απαντώνταν δύο διαφορετικές μορφές πλειοψηφίας κατά τη λήψη των αποφάσεων του Συμβουλίου` η απλή και η ειδική πλειοψηφία, εκ των οποίων η απλή πλειοψηφία αναφερόταν στο άρθρο 205 Ι ΣΕΚ και αποτελούσε τον κανόνα, αν η Συνθήκη δεν προέβλεπε κάτι διαφορετικό. Η απλή πλειοψηφία συνιστά μέθοδο που εξομοιώνει όλα τα κράτη, αδιαφορώντας για τις μεταξύ τους διαφορές και αποτελεί τον παραδοσιακό τρόπο λήψης των αποφάσεων στο διεθνές δίκαιο και στους διεθνείς οργανισμούς, χωρίς τον οποίο τα περισσότερα κράτη δεν θα συναινούσαν σε διεθνείς μορφές συνεργασίας. Στην ειδική πλειοψηφία μετριάζεται αισθητά ο κανόνας, που θέλει όλα τα κράτη ίσα κατά τις ψηφοφορίες. Ειδικότερα, κάθε κράτος μέλος λαμβάνει ένα συγκεκριμένο αριθμό ψήφων, τις οποίες χρησιμοποιεί υποχρεωτικά όλες μαζί ως σύνολο. Και εδώ, όπως συμβαίνει και στον αριθμό εδρών κάθε κράτους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα μικρότερα κράτη ευνοούνται, διότι το μέτρο βάσει του οποίου εξοπλίζονται με τον συγκεκριμένο αριθμό ψήφων διαμορφώνεται με μεγαλύτερη γενναιοδωρία για τα μικρότερα κράτη σε σύγκριση προς τα μεγαλύτερα. Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.399^ε.

3.2.3. Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων του Συμβουλίου

Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων του Συμβουλίου αποτελεί επιταγή συνδεδεμένη με τη διαφάνεια των αποφάσεων της Ένωσης. Οι δύο αυτές αρχές κατέλαβαν με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη πρωτεύουσα θέση κατά τη διαδικασία της διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης¹⁰⁰.

Ο όρος της δημοσιότητας των συνεδριάσεων αποτελεί μάλιστα προϋπόθεση της νομιμότητας της πράξης που εκδίδεται. Αν παραλειφθεί, πρόκειται για παράβαση ουσιώδους τύπου, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε ακύρωση της επίμαχης πράξης.

Οι λόγοι της καθιέρωσης τόσο αυστηρής διαδικασίας κατά την έκδοση των νομοθετικών πράξεων οφείλονται τόσο στο δικαίωμα των πολιτών να πληροφορούνται εύκολα όσα αφορούν τη στάση των μελών του Συμβουλίου, όσο και στο δικαίωμα των εθνικών Κοινοβουλίων να επιτηρούν μέσω του κοινοβουλευτικού ελέγχου τη συμπεριφορά των μελών των κυβερνήσεών τους. Η Σαχπεκίδου υποστηρίζει ότι αμφισβητείται αν μία τόσο ευρεία δημοσιότητα, η οποία διασφαλίζεται σήμερα εύκολα, με τα σύγχρονα μέσα μετάδοσης εικόνας και ήχου, θα διευκολύνει τη λήψη των αποφάσεων στους κόλπους του Συμβουλίου. Θεωρεί όμως βέβαιο ότι θα ενισχύσει την πολιτική υπευθυνότητα του θεσμικού οργάνου¹⁰¹.

¹⁰⁰ Βλ.. Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 1 Π, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>

¹⁰¹ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. β', ο.π., σ.398.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

4.1. Η δημοσιονομική αρμοδιότητα της ΕΕ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν τη δημοσιονομική αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που καθορίζει κάθε χρόνο τις δαπάνες και τα έσοδα της Ένωσης. Η διαδικασία για την εξέταση και την έγκριση του προϋπολογισμού διεξάγεται από τον Ιούνιο έως το τέλος Δεκεμβρίου¹⁰².

Για τις υποχρεωτικές δαπάνες (για παράδειγμα, γεωργικές δαπάνες και δαπάνες σε σχέση με διεθνείς συμφωνίες) το Συμβούλιο έχει την τελευταία λέξη. Για τις λεγόμενες «μη υποχρεωτικές» δαπάνες (λοιπές δαπάνες) αποφασίζει το Κοινοβούλιο σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο¹⁰³.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο οφείλουν να σέβονται τα όρια των ετήσιων δαπανών που ορίζονται στις πολυετείς δημοσιονομικές προοπτικές¹⁰⁴.

¹⁰² Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

¹⁰³ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Γεωργία, Μία εταιρική σχέση ανάμεσα στην Ευρώπη και τους αγρότες της*, Βρυξέλλες 2014, http://europa.eu/pol/index_el.htm, Ανάκτηση 21.7.2015.

¹⁰⁴ Βλ. <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el>.

4.1.1. Πώς εγκρίνεται ο προϋπολογισμός

Η αρχή του ενιαυσίου σημαίνει ότι ο προϋπολογισμός ψηφίζεται για ένα χρόνο (το οικονομικό έτος αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και τελειώνει στις 31 Δεκεμβρίου). Η Επιτροπή προετοιμάζει προσχέδιο προϋπολογισμού και το υποβάλλει στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με βάση το προσχέδιο αυτό, το Συμβούλιο καταρτίζει σχέδιο προϋπολογισμού και το διαβιβάζει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για πρώτη ανάγνωση¹⁰⁵.

Το Κοινοβούλιο τροποποιεί το σχέδιο με βάση τις πολιτικές του προτεραιότητες και το επιστρέφει στο Συμβούλιο, που μπορεί να το τροποποιήσει με τη σειρά του πριν το επιστρέψει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Κοινοβούλιο εγκρίνει ή απορρίπτει τον τροποποιημένο προϋπολογισμό σε δεύτερη ανάγνωση. Την τελική απόφαση για τον προϋπολογισμό την λαμβάνει ο Πρόεδρος του Κοινοβουλίου.

Κατά τη διαδικασία αυτή του προϋπολογισμού, το Κοινοβούλιο, σε στενή συνεργασία με το Ελεγκτικό Συνέδριο, επιφέρει τροποποιήσεις και υποβάλλει τροπολογίες στο σχέδιο προϋπολογισμού που προτείνεται από το Συμβούλιο και την Επιτροπή. Ο προϋπολογισμός μπορεί να εκτελεστεί μόνον αφού υπογραφεί από τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁰⁶.

Ο προϋπολογισμός ελέγχεται ως εξής¹⁰⁷:

Η Επιτροπή Ελέγχου των Προϋπολογισμών εποπτεύει σε μόνιμη βάση τις δαπάνες της Ένωσης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με βάση σύσταση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χορηγεί απαλλαγή στην Επιτροπή για την εκτέλεση του προϋπολογισμού.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν επιβάλλει η ίδια κανένα φόρο. Συνεπώς, ο προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρηματοδοτείται από τέσσερις «ίδιους

¹⁰⁵ Βλ. <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el>, ο.π.

¹⁰⁶ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. α', ο.π., σ.368ε.

¹⁰⁷ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

πόρους» που διαθέτουν τα κράτη μέλη μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:

Οι τέσσερις «ίδιοι πόροι» είναι οι ακόλουθοι¹⁰⁸:

1. Δασμοί (με βάση το Ενιαίο Δασμολόγιο που επιβάλλεται στις εμπορικές συναλλαγές με τρίτες χώρες), που αναλογούν περίπου στο 10% του συνόλου των εσόδων.
2. Γεωργικές εισφορές (καταβάλλονται κατά τις εισαγωγές γεωργικών προϊόντων από χώρες που δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση), που αναλογούν περίπου στο 1% του συνόλου των εσόδων.
3. «Πόρος του ΦΠΑ» (συνεισφορά των κρατών μελών που αντιστοιχεί στο προϊόν ενός ΦΠΑ ύψους 1% με εναρμονισμένη βάση), που αναλογεί περίπου στο 14% των ιδίων πόρων.
4. «Πόρος του ΑΕΠ» (συνεισφορά κάθε κράτους μέλους υπολογιζόμενη με βάση το ποσοστό συμμετοχής του στο κοινοτικό ΑΕΠ με ανώτατο ποσοστό 1,27%), που αναλογεί στο 60% περίπου του συνόλου των εσόδων.

¹⁰⁸ Ο προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει υποχρεωτικά να είναι ισοσκελισμένος ως προς τα έσοδα και τις δαπάνες. Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

4.2. Ο πολίτης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η εξουσία ελέγχου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαθέτει σημαντική εξουσία ελέγχου των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μεταξύ των μέσων ελέγχου εξέχουσα θέση κατέχει το δικαίωμα αναφοράς των πολιτών.

Όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα να υποβάλλουν αναφορές στο Κοινοβούλιο και να ζητούν αποζημιώσεις για θέματα που υπάγονται στους τομείς δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Κοινοβούλιο ορίζει επίσης διαμεσολαβητή ο οποίος εξετάζει καταγγελίες πολιτών εναντίον κοινοτικών θεσμικών οργάνων και υπηρεσιών ώστε να επιτευχθεί η φιλική διευθέτησή τους¹⁰⁹.

Σημαντικό είναι επίσης το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης να απευθύνονται γραπτώς σε κάθε κύριο όργανο της Κοινότητας και να λαμβάνουν απάντηση στα ερωτήματα ή ζητήματα που θέτουν¹¹⁰. Από πρακτική άποψη ιδιαίτερη βοήθεια προς τους πολίτες παρέχει η ρητά προβλεπόμενη δυνατότητα χρήσης της γλώσσας της επιλογής τους, αρκεί να πρόκειται για μία από τις επίσημες γλώσσες της Ένωσης κατά το άρθρο 55 της Συνθήκης της ΕΕ.

Καινοτομία της Συνθήκης της Λισσαβόνας αποτελεί η πρώτη παράγραφος του άρθρου 24 ΣΛΕΕ, το οποίο, σε συνδυασμό με το άρθρο 11 της ΣΕΕ επιτρέπει για πρώτη φορά και στο πλαίσιο της συμμετοχικής μορφής της δημοκρατίας, που αναπτύσσεται στο εσωτερικό της Ένωσης, οι πολίτες να καλούν

¹⁰⁹ Η διάταξη του άρθρου 24 ΣΛΕΕ δεν περιέχει ειδικότερα στοιχεία για την άσκηση του δικαιώματος αναφοράς, αλλά παραπέμπει σε δύο λεπτομερέστερες ρυθμίσεις, στο άρθρο 227 ΣΛΕΕ για το Κοινοβούλιο και στην επόμενη ρύθμιση, το άρθρο 228 ΣΛΕΕ, για το διαμεσολαβητή. Το δικαίωμα αναφοράς αναγνωρίζεται και στις δύο περιπτώσεις, τόσο στους πολίτες της ΕΕ όσο και σε κάθε φυσικό και νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική του έδρα στο έδαφος κράτους μέλους, άρα, δεν περιορίζεται μόνο σε όσους έχουν την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους. Παραμένει όμως δικαίωμα που αφορά αποκλειστικά τομείς της δραστηριότητας της Ένωσης και όχι ζητήματα που ανάγονται σε εθνικές ενέργειες και δραστηριότητες. Βλ. Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 24 και άρθρα 227 και 228 ΣΛΕΕ, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>

¹¹⁰ Βλ. Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 24 IV, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>.

την Επιτροπή να αναλάβει νομοθετικές πρωτοβουλίες σε συγκεκριμένο τομέα σχετικό με την εφαρμογή των Συνθηκών¹¹¹.

Βέβαια, οι πολίτες εκτός από δικαιώματα έχουν και υποχρεώσεις έναντι της ΕΕ. Πρόκειται για μία μοναδική αναφορά του πρωτογενούς δικαίου όχι μόνο σε δικαιώματα, αλλά και σε υποχρεώσεις των πολιτών¹¹².

Ωστόσο, ως γενικός κανόνας παραμένει ότι οι υποχρεώσεις σε βάρος ιδιωτών προέρχονται κατά προτίμηση όχι από πράξεις των οργάνων της Ένωσης, αλλά από πράξεις του εθνικού δικαίου, οι οποίες εκδίδονται κατ' εφαρμογήν των επιταγών των ενωσιακών αποφάσεων. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται και από τη στάση που τηρεί μέχρι σήμερα το Δικαστήριο στο ζήτημα της οριζόντιας άμεσης ισχύος των Οδηγιών. Συνεπώς, παραπονούμενος ο πολίτης κατά των υποχρεώσεων που του επιβάλλει το δίκαιο της Ένωσης, στρέφεται στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων κατά των εθνικών αρχών και ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών¹¹³.

¹¹¹ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. α', ο.π., σ.315.

¹¹² Οι υποχρεώσεις των πολιτών έναντι της Ένωσης είναι αντίστοιχες προς εκείνες που πηγάζουν από την ιθαγένεια ενός κράτους π.χ. υποχρέωση καταβολής φόρων ή υποχρεωτική στρατιωτική θητεία που όμως δεν μνημονεύονται πούθενά. Αποτελεί, αντίθετα, χαρακτηριστικό του δικαίου της Ένωσης ότι απρόθυμα μόνον επιβάλλει απευθείας υποχρεώσεις σε βάρος των πολιτών ή και των νομικών προσώπων που εδρεύουν στα κράτη μέλη. Ο κανόνας αυτός ισχύει ιδιαίτερα για το πρωτογενές δίκαιο και για το δευτερογενές. Ειδικά στο πρωτογενές δίκαιο σπάνια συναντώνται επιβαρυντικές για τους ιδιώτες διατάξεις, αν εξαιρέσει κανείς το δίκαιο του ανταγωνισμού της ένωσης. Βλ. Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 20, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>

¹¹³ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. α', ο.π., σ.316.

4.3. Ορισμός εξεταστικών επιτροπών από το Κοινοβούλιο και το δικαίωμα προσφυγής του στο ΔΕΚ

Πέραν της πρότασης δυσπιστίας, που αποτελεί τη δριμύτερη μορφή ελέγχου σε βάρος της Επιτροπής, το Κοινοβούλιο διαθέτει και ηπιότερα μέσα ελέγχου, που σκοπό έχουν όχι μόνο τον συνεχή έλεγχο της διοίκησης της Ένωσης, αλλά και τη στενή συνεργασία μεταξύ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Επιτροπής. Τα κυριότερα από αυτά καταγράφονται στα άρθρα 226, 230 και 233 ΣΛΕΕ και εισάγουν καταρχήν δυνατότητα σύστασης προσωρινών εξεταστικών επιτροπών, οι οποίες εξετάζουν καταγγελίες παραβάσεων ή κακοδιοίκησης κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης¹¹⁴.

Με το άρθρο 230 ΣΛΕΕ προβλέπεται η συμμετοχή των επιτρόπων στις συνεδριάσεις του Κοινοβουλίου καθώς και το δικαίωμά τους να ακούονται όποτε το ζητήσουν, αλλά και η υποχρέωσή τους να απαντούν γραπτώς ή προφορικώς στις ερωτήσεις του Κοινοβουλίου. Επιεικέστερη είναι στη Συνθήκη η διατύπωση σχετικά με τον έλεγχο που μπορεί να ασκεί το Κοινοβούλιο έναντι του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου. Τα δύο αυτά όργανα διατυπώνουν τις απόψεις τους ενώπιον του άμεσα δημοκρατικά εκλεγμένου οργάνου δυνάμει του κανονισμού τους¹¹⁵.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί δημοκρατικό έλεγχο στην Επιτροπή ενώ υπάρχει επίσης ένα επίπεδο κοινοβουλευτικού ελέγχου και για τις δραστηριότητες του Συμβουλίου¹¹⁶.

¹¹⁴ Βάσει της δυνατότητας αυτής ορίστηκε επιτροπή για τις «τρελές αγελάδες» και στάθηκε τελικά δυνατή η δημιουργία ευρωπαϊκής κτηνιατρικής υπηρεσίας. Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

¹¹⁵ Βλ. Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 230 III, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>

¹¹⁶ Βλ. Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

4.3.1. Το δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης γνωστό και ως Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, πρώην Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, είναι το ανώτατο δικαιοδοτικό όργανο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εδρεύει στο Λουξεμβούργο και μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας, στις 13 Δεκεμβρίου του 2007, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου του 2009, το ΔΕΕ αποτελεί το σύνολο του δικαιοδοτικού συστήματος της ΕΕ¹¹⁷.

Αυτό αποτελείται από τρία δικαιοδοτικά όργανα:

- Το καθεαυτό Δικαστήριο.
- Το γενικό Δικαστήριο.
- Το Δικαστήριο της Δημόσιας Διοίκησης.

Η αρμοδιότητά του έγκειται στην

1. Αίτηση ακύρωσης κατά πράξεων των Ευρωπαϊκών Οργάνων.
2. Προσφυγή κατά κράτους μέλους.
3. Υποβολή προδικαστικού ερωτήματος.
4. Εκδίκαση αναιρέσεων.

¹¹⁷ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαηπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. α', ο.π., σ.316.

4.3.1.1. Αίτηση ακύρωσης κατά πράξεων Ευρωπαϊκών Οργάνων

Αν ένα κράτος μέλος θεωρεί ότι μία πράξη ενός Ευρωπαϊκού Οργάνου (του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου), παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο, έχει τη δυνατότητα να ασκήσει αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΔΕΚ. Ως πράξεις νοούνται συνήθως η έκδοση μιας Οδηγίας, ενός Κανονισμού ή μιας άλλης απόφασης.

Κατά τον ίδιο τρόπο μπορεί και ένα Όργανο της ΕΕ να στραφεί κατά πράξης άλλου Οργάνου όπως π.χ. το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να καταθέσει προσφυγή κατά παραλείψεως εναντίον της Επιτροπής ή του Συμβουλίου για μη εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Ιδιώτες που έχουν έννομο συμφέρον για την ακύρωση μιας πράξης, καθώς και κράτη μέλη που θέλουν να στραφούν κατά της Επιτροπής, μπορούν να ασκήσουν αίτηση ακύρωσης μόνον ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κύριος λόγος ακύρωσης μιας πράξης Ευρωπαϊκού Οργάνου είναι η παραβίαση του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου (των Συνθηκών δηλαδή για την ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα)¹¹⁸.

¹¹⁸ Βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συνθήκη της Λισσαβώνας*, ο.π., σ.91^ε και σ.196.

4.3.1.2. Προσφυγή κατά κράτους – μέλους

Αν ένα κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται με το κοινοτικό δίκαιο, μπορεί η Επιτροπή ή άλλο κράτος μέλος να προσφύγει εναντίον του στο ΔΕΚ. Παράβαση του κοινοτικού δικαίου θα έχουμε συνήθως αν κράτος μέλος εκδώσει εθνικό νόμο που αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο ή αν κράτος μέλος δε μεταγράψει εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας μία Κοινοτική Οδηγία. Της προσφυγής ενώπιον του ΔΕΚ προηγείται η αποστολή στο κράτος μέλος από την Επιτροπή, αιτιολογημένης γνώμης, με την οποία του επισημαίνεται ότι παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο και καλείται να απαντήσει στις αιτιάσεις ή να συμμορφωθεί.

Αν το κράτος μέλος δε συμμορφωθεί, ακολουθεί η προσφυγή στο ΔΕΚ. Το ΔΕΚ διαπιστώνει την ύπαρξη παράβασης ή όχι. Αν διαπιστωθεί παράβαση, το κράτος μέλος οφείλει να συμμορφωθεί. Αν δε συμμορφωθεί ακολουθεί δεύτερη προσφυγή της Επιτροπής με αίτημα την καταδίκη του κράτους μέλους σε πρόστιμο¹¹⁹.

¹¹⁹ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. α', ο.π., σ.613. Βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Συνθήκη της Λισσαβώνας*, ο.π., 199.

4.3.1.3. Υποβολή προδικαστικού ερωτήματος

Είναι η πιο συνήθης αλλά και η πλέον σημαντική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Με αυτήν εξασφαλίζεται η ενιαία ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου από όλα τα εθνικά δικαστήρια σε όλα τα κράτη μέλη.

Αν εθνικό δικαστήριο σε υπόθεση που εκδικάζει καλείται να εφαρμόσει Κανόνα του κοινοτικού δικαίου (άρθρο των Συνθηκών, Οδηγία ή Κανονισμό) και έχει αμφιβολία για την ερμηνεία του, μπορεί να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ ερωτώντας για τη σωστή ερμηνεία του κοινοτικού κανόνα. Αν το εθνικό δικαστήριο που καλείται να εφαρμόσει τον αμφίβολης ερμηνείας κανόνα του κοινοτικού δικαίου είναι ανώτατο, τότε υποχρεούται να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ, το οποίο δεν θα κρίνει την υπόθεση στην ουσία της αλλά θα απαντήσει μόνο στο προδικαστικό ερώτημα νομικής φύσεως, χωρίς να εισέλθει στα πραγματικά περιστατικά. Το εθνικό δικαστήριο στη συνέχεια θα κρίνει την υπόθεση στην ουσία της με βάση την ερμηνεία του ΔΕΚ, η οποία και είναι δεσμευτική για το ερωτήσαν δικαστήριο¹²⁰.

¹²⁰ Βλ. Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. α', ο.π., σ.615.

4.3.1.4. Εκδίκαση αναιρέσεων

Ιδιώτες (φυσικά και νομικά πρόσωπα), μπορούν να προσφεύγουν κατά αποφάσεων των Κοινοτικών Οργάνων μόνο στο Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου σε αυτές τις υποθέσεις ελέγχονται αναιρετικά από το ΔΕΚ ως προς τη νομική τους ορθότητα και όχι ως προς τα πραγματικά περιστατικά¹²¹.

¹²¹ Βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, τ.1^{ος}, ο.π., σ.23^ε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Α. Διαπιστώσεις

Το οικοδόμημα της ΕΕ κτίστηκε πάνω στις διαχρονικές αξίες των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των λαών των κρατών μελών της και σε μία προσπάθεια για ειρηνική συμβίωση των λαών, οικονομική ευημερία, δημοκρατία και ελευθερία κινήσεως.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση ως οντότητα διακριτή από την Κοινότητα, στον τρίτο πυλώνα της οποίας εντάχθηκαν οι τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

Με την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας, την 1^η Δεκεμβρίου του 2009, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε νομική προσωπικότητα και ανέλαβε τις αρμοδιότητες που είχε προηγουμένως η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Έτσι, το κοινοτικό δίκαιο καθίσταται «δίκαιο της Ένωσης», περιλαμβάνοντας όλες τις εκδοθείσες στο παρελθόν διατάξεις δυνάμει της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως αυτή είχε προ της Συνθήκης της Λισσαβόνας.

Το δίκαιο της ΕΕ διακρίνεται σε πρωτογενές και παράγωγο. Οι Συνθήκες (το πρωτογενές δίκαιο), αποτελούν τη νομική βάση για όλες τις μορφές δράσης που αναπτύσσει η Ένωση. Το παράγωγο δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει τους Κανονισμούς, τις Οδηγίες και τις Αποφάσεις, απορρέει από τις αρχές και τους στόχους που καθορίζονται στις Συνθήκες.

B. Συμπεράσματα

Για τη λήψη αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά κανόνα ακολουθείται η λεγόμενη «συνήθης νομοθετική διαδικασία» η πρώην «διαδικασία συναπόφασης». Αυτό σημαίνει ότι οι προτεινόμενοι νόμοι πρέπει να εγκριθούν τόσο από το άμεσα εκλεγμένο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και από το Συμβούλιο, που εκπροσωπεί τις κυβερνήσεις των 28 χωρών μελών της ΕΕ. Η Επιτροπή εκπονεί τη νομοθεσία της ΕΕ και μεριμνά για την εφαρμογή της.

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας επιβεβαιώνει τρεις αρχές δημοκρατικής διακυβέρνησης στην Ευρώπη:

- Δημοκρατική ισότητα. Τα ευρωπαϊκά όργανα πρέπει να αντιμετωπίζουν ισότιμα όλους τους πολίτες.
- Συμμετοχική δημοκρατία: δημιουργούνται νέες μορφές διαδραστικής επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών και των οργάνων, όπως η πρωτοβουλία των πολιτών. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας διασαφηνίζει επιπλέον τις σχέσεις μεταξύ των χωρών μελών και της ΕΕ.
- Ενισχυμένες εξουσίες για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η διεύρυνση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έγινε σταδιακά, στο πλαίσιο των διαδοχικών συνθηκών, με κορύφωση τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, η οποία επιβεβαιώνει την εξέλιξη αυτή, ενισχύοντας τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όσον αφορά τη νομοθεσία, τον προϋπολογισμό και τις διεθνείς συμφωνίες.

Στον νομοθετικό τομέα, η διαδικασία συναπόφασης επεκτείνεται σε πολλούς νέους τομείς με αποτέλεσμα το Κοινοβούλιο να αποκτά ουσιαστική νομοθετική εξουσία σε ισότιμη βάση με το Συμβούλιο σε ορισμένους τομείς, στους οποίους μέχρι σήμερα δεν συμμετείχε ή είχε απλά συμβουλευτικό ρόλο, όπως π.χ. η νόμιμη μετανάστευση, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, η αστυνομική συνεργασία αλλά και διατάξεις που αφορούν στην κοινή εμπορική

πολιτική και την κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ). Με τον τρόπο αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρεμβαίνει στην κατάρτιση του συνόλου σχεδόν των νομοθετικών πράξεων.

Το ευρωπαϊκό δίκαιο παρέχει δικαιώματα και επιβάλλει υποχρεώσεις όχι μόνο στα κράτη μέλη αλλά και στους πολίτες και τις επιχειρήσεις, για τους οποίους ισχύουν άμεσα ορισμένοι κανόνες. Αποτελεί το ευρωπαϊκό δίκαιο αναπόσπαστο μέρος του νομικού συστήματος των κρατών μελών, τα οποία είναι πρωτίστως υπεύθυνα για την ενσωμάτωση των εν λόγω κανόνων στο εθνικό σύστημα και για την ορθή τους εφαρμογή.

Το θεσμικό σύστημα της ΕΕ διαφοροποιείται από άλλους διεθνείς και διακρατικούς οργανισμούς ως προς το ότι διαθέτει υπερεθνικά και υπερκρατικά θεσμικά χαρακτηριστικά. Η κοινοτική θεσμική λογική χαρακτηρίζεται από τη σύζευξη υπερεθνικών και διακυβερνητικών στοιχείων.

Το θεσμικό σύστημα της Ένωσης είναι κρατομορφικό. Παρουσιάζει δηλαδή αναλογίες με ένα συγκεκριμένο πρότυπο κρατικής οργάνωσης, εκείνο του ομοσπονδιακού κράτους, αλλά συγχρόνως παρουσιάζει και αποκλίσεις από το εν λόγω μοντέλο ως προς τα εξής:

- Τα κράτη μέλη παραμένουν η ισχυρότερη πηγή πολιτικής νομιμοποίησης.
- Η ΕΕ αποτελεί ένωση κρατών και όχι ένωση πολιτών, παρόλο που μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συντελείται η έκφραση των πολιτών, οι αρμοδιότητες του οποίου σταδιακά αυξάνονται.

Τα θεσμικά όργανα τα οποία είναι αρμόδια για πτυχές της νομοπαραγωγικής διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η Συνθήκη ΕΚΑΧ θεσμοθέτησε μία Συνέλευση εκπροσώπων των λαών των κρατών μελών, έμμεσα εκλεγμένους αρχικά από τα εθνικά κοινοβούλιά τους. Με ψήφισμα της 20^{ης} Μαρτίου του 1958 η Συνέλευση μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινοβουλευτική Συνέλευση ενώ με αντίστοιχο ψήφισμα της 30^{ης} Μαρτίου του 1962 μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το μόνο θεσμικό όργανο που εκλέγεται απευθείας από το λαό για να εκπροσωπήσει 500 εκατομμύρια πολίτες αποκαλείται σήμερα «Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» και είναι ο

μοναδικός άμεσα νομιμοποιημένος από τους πολίτες θεσμός της Ένωσης. Εκπροσωπούνται εδώ όχι μόνο οι πολιτικές δυνάμεις που κυβερνούν σε κάποια χρονική στιγμή τα κράτη μέλη, αλλά και η αντιπολίτευση. Η θεσμική του εξέλιξη αποτελεί την καλύτερη απόδειξη της προόδου του ίδιου του ενωσιακού/κοινοτικού φαινομένου.

Οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι οι εξής: α) γνωμοδοτική αρμοδιότητα, β) κανονιστική εξουσία, γ) δημοσιονομική εξουσία δ) πολιτικός έλεγχος ε) εξουσίες στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί συν-νομοθέτη μαζί με το Συμβούλιο και την Επιτροπή. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μοιράζεται τη νομοθετική εξουσία με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί συνεπώς να θεσπίζει ευρωπαϊκούς νόμους οι οποίοι εμφανίζονται με τη μορφή Οδηγιών, Κανονισμών κλπ. Με τις Συνθήκες για την ΕΕ δημιουργήθηκε η μεγαλύτερη οικονομική αγορά, που καλύπτει το 40% του παγκόσμιου ακαθάριστου προϊόντος και το 1/5 του παγκοσμίου εμπορίου σε αγαθά. Εξελικτικά, αυτό κατέστη δυνατό με ένα σύνολο από κοινοτικούς νόμους (Οδηγίες, Κανονισμούς κλπ) ώστε η διακίνηση και εμπορία των αγαθών να είναι απρόσκοπτη. Μάλιστα, οι Οδηγίες αυτές καθίστανται και πρότυπο παγκοσμίως, καθώς οι χώρες που έχουν υιοθετήσει Κοινοτικές Οδηγίες έχουν ξεπεράσει τις 70, ενώ αναμένεται το 1/3 όλων των χωρών να εναρμονίσουν τα εσωτερικά τους δίκαια με τις Κοινοτικές Οδηγίες.

Επίσης, το Κοινοβούλιο μπορεί να συμφωνεί με το περιεχόμενο των ευρωπαϊκών νομοθετικών μέτρων, να το τροποποιεί ή να το απορρίπτει και συναποφασίζει με το Συμβούλιο μέσω συγκεκριμένων διαδικασιών. Σε κάθε περίπτωση οι Συνθήκες διευρύνουν συνεχώς το ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως συν-νομοθέτη σε ολοένα και περισσότερους τομείς της κοινοτικής αρμοδιότητας.

Το Συμβούλιο, ονομαζόμενο και «Συμβούλιο Υπουργών», υπήρξε ανέκαθεν το ισχυρότερο όργανο των δύο νεότερων Κοινοτήτων της ΕΟΚ/ΕΚ και της ΕΚΑΕ, τόσο λόγω της σύνθεσής του όσο και επειδή ήταν ο κύριος φορέας της νομοθετικής εξουσίας. Τα πρόσωπα που συγκροτούν το Συμβούλιο λειτουργούν υπό διπλή ιδιότητα: είναι αφενός υπουργοί στη χώρα τους και αφετέρου, ως μέλη του Συμβουλίου, απαρτίζουν ένα υπερεθνικού χαρακτήρα όργανο, διαφορετικό από

οποιοδήποτε αντίστοιχο εθνικό. Η πρωτοκαθεδρία του Συμβουλίου μεταξύ των θεσμικών οργάνων οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι αποτελεί το όργανο εκπροσώπησης των εθνικών συμφερόντων των κρατών μελών. Αυτός είναι ίσως και ο λόγος για τον οποίο το Συμβούλιο έχει υποστεί περιορισμένες μόνο αλλαγές, παρά τις συνεχείς αναθεωρήσεις των Συνθηκών, σε αντίθεση προς τα άλλα θεσμικά όργανα, κυρίως το Κοινοβούλιο αλλά και την Επιτροπή.

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν εξαντλείται σε συγκεκριμένους τύπους πράξεων, αλλά ανιχνεύεται σε ένα ευρύ φάσμα κανόνων και κειμένων που επηρεάζουν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους τη λειτουργία της ενωσιακής έννομης τάξης.

Αν θέλει κανείς να μελετήσει το Ευρωπαϊκό Δίκαιο θα διαπιστώσει ότι δεν αφορά μόνο νομικές πράξεις και κανόνες αλλά ανάγεται ταυτόχρονα σε μελέτη της δομής και της λειτουργίας του θεσμικού συστήματος της Ένωσης.

Το κοινοτικό δίκαιο υπερτερεί των εθνικών δικαίων. Το θέμα της υπεροχής των συνταγματικής ποιότητας διατάξεων του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου έναντι του εθνικού Συντάγματος είναι ένα από τα θεμελιώδη νομικοθεσμικά προβλήματα που θέτει σε δοκιμασία τον ερμηνευτή και εφαρμοστή του ευρωπαϊκού δικαίου. Βέβαια, η υπεροχή αυτή, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι έχει βάση τη στέρεη νομική παιδεία και τη σε βάθος θεσμική και ιστορική γνώση του ενωσιακού οικοδομήματος. Άλλωστε, προϋπόθεση ισχύος των δικαιοκόνων κανόνων γενικά είναι να μην αποτελούν «άθροισμα» αλλά «σύστημα» στο συγκεκριμένο ιστορικό χώρο και στο συγκεκριμένο ιστορικό χρόνο. Σύστημα είναι ένα άθροισμα κανόνων που λειτουργεί χωρίς τον κίνδυνο της αδιέξοδης αντίθεσης μεταξύ δύο κανόνων που ρυθμίζουν διαφορετικά το ίδιο θέμα. Τότε μόνο το σύστημα των κανόνων αποτελεί «έννομη τάξη».

Εξάλλου, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Συμπολιτείας δεν ταυτίζονται με τις ομόσπονδες χώρες ενός ομοσπονδιακού κράτους. Τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι κυρίαρχα και «εν τη κυριαρχία» τους αποφάσισαν τη συμμετοχή τους στην Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, βασίζεται, όπως από το 1997 μονίμως δέχεται και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σε δύο ισότιμα νομιμοποιητικά θεμέλια: α) τους ευρωπαίους πολίτες, όπως είναι συγκροτημένοι σε λαούς και β) τα

κυρίαρχα κράτη μέλη. Αυτή ακριβώς η ισότιμη διπλή νομιμοποίηση της ενωσιακής εξουσίας προσδίδει μία μοναδικότητα και μία ιδιαίτερη βαρύτητα στην υπεροχή των πρωτογενών κανόνων του ευρωπαϊκού δικαίου με συνταγματική ποιότητα έναντι ενός αντίθετου περιεχομένου κανόνα ενός εθνικού Συντάγματος.

Γ. Προτάσεις

Η θεωρητική προσέγγιση από τους «μονισμούς» στον πλουραλισμό είναι σύνθετη και με πολλές οπτικές γωνίες υπόθεση. Μέχρι σήμερα αναζητούνται τα θεμέλια και οι ρητές ή υπονοούμενες πολιτειολογικές αναφορές των διαφορετικών θεωριών αναφορικά με τη σχέση των εθνικών με την κοινοτική έννομη τάξη, ενόψει της αξίωσης «υπεροχής» της τελευταίας. Είναι αυτονόητο ότι η ομογενοποίηση, πέραν των άλλων συνεπειών της, θα διευκολύνει τα μέγιστα στην εφαρμογή κοινών πρακτικών και δράσεων, επ' ωφελεία των διοικουμένων της ΕΕ. Είναι επίσης προφανές ότι η συζήτηση σχετικά με έννοιες, όπως αυτές της αυτονομίας και της υπεροχής μιας έννομης τάξης, δεν αφορά σε γεγονότα αλλά σε αξιολόγηση ερμηνευτικών προσεγγίσεων.

Ταυτόχρονα, λόγω της δεδομένης εκ των θεσμών προβλεπόμενης αυτονομίας τόσο της ΕΕ όσο και των κρατών μελών της, η Ένωση δεν διαθέτει ίδια όργανα που να είναι επιφορτισμένα να εφαρμόσουν το Κοινοτικό Δίκαιο εντός των κρατών μελών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η υποχρέωση εφαρμογής τελικά του Κοινοτικού Δικαίου να μετατίθεται στις Εθνικές Δημόσιες Διοικήσεις τους, οι οποίες ανάγονται με τον τρόπο αυτό, όπως αναφέρει και ο Αναστόπουλος «σε *Εξωτερικές Υπηρεσίες της Ένωσης*»¹²².

Το βέβαιο είναι πάντως ότι η πλουραλιστική πρόσληψη περιγράφει μεν πιο εύστοχα τις σχέσεις της κοινοτικής με τις εθνικές έννομες τάξεις, εμφανίζει, ωστόσο, ένα αδύνατο σημείο, καθώς παραδέχεται την ανεπάρκεια της νομικής μεθοδολογίας να παράσχει λύση σε όλα τα νομικά προβλήματα.

Η ανεπάρκεια αυτή, παρ' ότι πραγματολογικά υποστατή, μας ωθεί στην αναζήτηση δικαϊκών κατασκευών, που σκοπό έχουν να μειώσουν κατά το δυνατόν το εύρος των εξωδικαικών πολιτικών επιλογών, οριοθετώντας δικαϊκά τις σχετικές κρίσεις σε περιπτώσεις συνταγματικών συγκρούσεων.

¹²² Βλ. Ι. Αναστόπουλος στον Κωνσταντίνο Γε Αθανασόπουλο, *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, «Επ σ.3 υποσ.2.

Στο πλαίσιο της δικαιικής ανάλυσης της ευρωπαϊκής ενοποίησης, θα μπορούσε να πει κανείς, ότι δεν υπάρχει ούτε ένα προδιαγεγραμμένο τέλος ούτε προκαθορισμένες, σωστές ή λανθασμένες και οριστικές απαντήσεις, καθώς η ίδια η Ένωση κινείται σε ένα συνεχώς μετακινούμενο έδαφος, ο διάλογος ανάμεσα στους παράγοντες της ιστορικής διαδικασίας συνεχίζεται και οι γραμμές διαπραγμάτευσης επανακαθορίζονται αεναώς.

Όπως η ίδια η κατεύθυνση και ο τελικός προορισμός της Ένωσης παραμένει υπό διαπραγμάτευση και ανοικτός στην ιστορική εξέλιξη, έτσι παραμένει αβέβαιη και η σχέση ανάμεσα στον υπέρτατο νόμο του εθνικού κράτους και σε εκείνον της Κοινότητας, ανάμεσα στην κυριαρχία του πρώτου και την αμφισβήτησή της από τη δεύτερη. Κάθε απάντηση παραμένει σχετική και αμφισβητήσιμη και σίγουρα επιδεκτική ανατροπής ή ανανοηματοδότησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

Ισοκράτης, *Λόγοι, Περί Ειρήνης*, VIII, 166,35, σειρά: « Βιβλιοθήκη των Ελλήνων», τ.113^{ος}, Αθήνα χ.χ.

Ελληνόγλωσση

Αθανασόπουλος Κωνσταντίνος Γε. και Κέντρο Επιμόρφωσης Μελετών, Έρευνας και Ανάπτυξης, *Διοικητικό Δίκαιο*, τ.1^{ος}, εκδ. Κ.Ε.Μ.Ε.Α., Αθήνα, 2006.

Αθανασόπουλος Κωνσταντίνος Γε., *Τοις Εντευξομένοις ή Οι υποχρεώσεις των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων έναντι του Δικαίου και των Οργάνων της Ε.Ε.*, «Επιθεώρηση Αποκέντρωσης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης», τεύχος 79, Τριμηνιαία Επιστημονική Έκδοση, Αθήνα Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2015.

Ακριβοπούλου Χριστίνα, *Αντικείμενο και σκοποί δικαίου του περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2010, σ.117^ε. Βλ. Παύλος Γεωργιάδης, *Κοινή Αγροτική Πολιτική: Η Ιστορία*, Αθήνα 2012, <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=14092>, Ανάκτηση 1.7.2015.

Αλεξανδρίδου Ελίζα Δ., *Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, Ελληνικό και Κοινοτικό*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη² 2010.

Γρηγορίου Παναγιώτης, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Πανεπιστήμιο Αιγαίο, σ.10, <http://www.soc.aegean.gr/ext-files/gr/ekeo/gr-ekeo-eyropaiko-dikaio-grigoriou.pdf>, Ανάκτηση 2.8.2015.

Δραγώνας – Μοναχός Μ., *Ηθική φιλοσοφία και ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδ. Ισοπολιτεία, Αθήνα 2000.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Γεωργία, Μία εταιρική σχέση ανάμεσα στην Ευρώπη και τους αγρότες της*, Βρυξέλλες 2014, http://europa.eu/pol/index_el.htm, Ανάκτηση 21.7.2015.

Ιωακειμίδης Παναγιώτης Κ., *Η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση την περίοδο 1950-1957*, στον τόμο: «Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 20 χρόνια συμμετοχής», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 2001.

Κανελλόπουλος Παναγιώτης Ι., *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συνθήκη της Λισσαβόνας*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη⁵2010.

Καπλάνης Σωκράτης & Νανούση Δήμητρα, *Ευρωπαϊκή Ένωση, μία νέα πραγματικότητα*, εκδ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 2009.

Μαγκλιβέρας Κωνσταντίνος και Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος, *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011.

Μαριάς Νότης, *Για μια Ευρωπαϊκή Ένωση των πολιτών και της αλληλεγγύης: Η πορεία προς το Άμστερνταμ*, εκδ. Τυπωθύτω, Αθήνα, ²2004.

Μαρτινόπουλος Σωκράτης Η., *Η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Αθήνα 2006.

Μεϊδάνης Χ., *Συμβατικές ενοχές – Εφαρμοστέο δίκαιο – Κανονισμός Ρώμη Ι – Βασικά σημεία Κανονισμού Ρώμη ΙΙ*, στον Χ. Παμπούκη, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, Αθήνα 2010.

Μηλιώνης Νικόλαος, *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και εθνική δημοσιονομική κυριαρχία*,

http://www.pspa.uoa.gr/fileadmin/pspa.uoa.gr/uploads/Research/EDE/Conferences/SDE_2005/Papers/Milionis_Nikolaos.pdf.

Μητσόπουλος Κωνσταντίνος Σπ. και Μπαμπαλιούτας Λάμπρος, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010.

Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτικές*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα ¹⁴2013, <http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/21/?lang=gr&all=1&s=1&e=10>, Ανάκτηση 31.7.2015.

Νάσκου-Περράκη Παρούλα, *Ψυχρός Πόλεμος, μία διεπιστημονική προσέγγιση*, εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2012.

Παπαδοπούλου Λίνα, *Εθνικό Σύνταγμα και Κοινοτικό Δίκαιο: το Ζήτημα της 'Υπεροχής'*, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2009.

Περάκης Ε., *Το Κοινοτικό Δίκαιο της Προστασίας του Καταναλωτή*, στην Ελ. Αλεξανδρίδου, *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Ελληνικό – Κοινοτικό, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.2251/1994 όπως ισχύει μετά το Ν.3587/2007*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008.

Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, τ.1^{ος}, σειρά: «Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011.

Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Διεθνές Δίκαιο, Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου*, τευχ.1^ο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή ³2004.

Σαχπεκίδου Ευγενία Ρ., *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2011.

Σαγπεκίδου Ευγενία Ρ., *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη ²2013.

Ταβλαδωράκη Ευαγγελία, *Η σχέση μεταξύ εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου και η δημιουργία θεσμικών και πολιτικών προβλημάτων*, εκδ. Κολλιντζά, Αθήνα 2010.

Τσακνιάς Γιώργος & Τσάκου Μαρία, *Το Ευρωπαϊκό Όραμα του Β. Ουγκώ*, <http://www.deslettres.fr/lettre-victor-hugo>, Ανάκτηση 1.8.2015.

Τσουκαλάς Ιωάννης Α., *Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου*, <http://www.tsoukalas.org/main.aspx?category=39>, Ανάκτηση 10.8.2015.

Φεφέ Μιχάλης, *Οι στόχοι της Συνθήκης της Λισσαβόνας*, http://users.uoa.gr/~ahatzis/EAP_Notes2.pdf, σ.2^ε, Ανάκτηση 4.8.2015.

Χρυσόγονος Κώστας Χ., *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα ³2006.

Ξενόγλωσση

Brower Charles N. & Tepe John B., *The Charter of Economic Rights and Duties of States: A Reflection or Rejection of International Law?* Vol 9:2, 295 *Journal of International Lawyer* (1975).

Van Gerven W., *The European Union: a Policy of States and Peoples*, 2005.

Ρίσπεν Ζαν, *Μεγάλη Ελληνική Μυθολογία*, τ.1^{ος}, εκδ. Αυλός, Αθήναι, χ.χ.

Chatzopoulos Miltiadis, *Greek Personal names: Their value as Evidence*, (επιμέλεια Elaine Matthews & Simon Hornblower), Oxford University Press, 2000.

Διαδίκτυο

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:xy0026>, Ανάκτηση 1.8.2015.

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 1.8.2015.

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_el.htm, Ανάκτηση 2.8.2015.

<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/20150201PVL00004/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82>.

<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/20150201PVL00008>, Ανάκτηση 10.8.2015.

<http://www.lib.teipat.gr/JeanMon/Papers/%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%9D%CE%A9%CE%A3%CE%97.pdf>

Συνθήκες, Νόμοι, Κανονισμοί

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/4/3/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10

Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο 11 και Νο 14, Ρώμη, 4.11.1950, [Downloads/EUROPEANCONVENTIONOFHUMANRIGHTS.pdf](#), Ανάκτηση 6.8.2015.

Κανονισμός αριθ. 1896/2006 ΕΕ L 399/30.12.2006.

Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007, ΕΕ L324/10.12.2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32007R1393>.

Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=URISERV:133054&from=EL>, Ανάκτηση 9.8.2015.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.2201/2003 του Συμβουλίου, ΕΕΕΕ 133194/2003, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=URISERV:133194&from=EL>, Ανάκτηση 9.8.2015.

Κανονισμός 593/2008 ΕΕ L 177/4.7.2008.

Κανονισμός 805/2004 ΕΕ L 143/30.4.2004.

Κανονισμός 864/2007 ΕΕ L 199/31.7.2007.

Κανονισμός αριθ.861/2007 ΕΕ L 199/31.7.2007.

Κανονισμός ΕΟΚ αριθ.1612/68.

Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης, κεφ.1^ο, άρθρο 1^ο, εδ.2.

<http://www.coe.int/t/e/ngo/public/PrincFondam%20en%20engl.pdf>, Ανάκτηση
1.8.2015.

ΣΕΕ της Λισσαβόνας άρθρα 21^ε, ιδίως 21 III, 24 I και III και 41 II και III,
<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/20150201PVL00008>.

ΣΕΚ άρθρο281 ΕΕΕΕ C 326/26.10.2012.

Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ, ΕΕΕΕ αριθ. C 326/26.10.2012, άρθρο 24, 294
και άρθρα 227 και 228 ΣΛΕΕ, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL>.

Συνθήκη Ρώμης, άρθρα 39 και 43 (πρώην α.48 και 52 αντίστοιχα).